

Silta

Tamperelainen
seurakuntalehti

Lokakuu 2023

 silta.fi

Ilkka Kantola ja
Juho Lehto
puhuvat
kuolemasta
Death Cafessa
Sivu A 12

Tohtori Jenni Haukio:

Jokaisen elämä on yhtä arvokas

Sivut A 8–10

Kuva: Laura Malmivaara

Kuva: Asta Kettunen

Ilkon alueen
rakentaminen
huolettaa yhä
asukkaita
Sivut A 4, A 15

Kuva: Hannu Jukola

Karteroopista
löytyy vaate
todelliseen
tarpeeseen
Sivut A 6–7

Kuva: Hannu Jukola

Ikonipolku
kutsuu
Aleksanterin
kirkossa
Sivu A 12

PÄÄKIRJOITUS

Kirsi Airikka
päätoimittaja

Tampere 4.10.2023

Rakennetaan rauhaa ja yhdenvertaisuutta

Ekumeenista vastuuviikkoa vietetään 22.–29. lokakuuta teemalla *Pyhä rauha – kristityt rauhan rakentajina*. Myös Ekumeenista lähetyspyhää vietetään vuosittain lokakuussa.

Vastuuviikon järjestää Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN) yhdessä maamme seurakuntien kanssa. Se on kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen yhteistyöelin, johon kuuluu 11 jäsenkirkkoa, 5 tarkkailijakirkkoa ja 29 kumppanuusjärjestöä.

Ekumenia tulee kreikan kielen sanasta *oikoumene* ja tarkoittaa koko asuttua maailmaa. Se on kristillisiin kirkkoihin ja yhteisöihin kuuluvien kristittyjen liike, joka syntyi 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa.

Suomen Ekumeeninen Neuvosto haastaa kaikkia kristittyjä miettimään, mitä yhteisiä keinoja meillä on rakentaa rauhaa. Sota Euroopassa on aiheuttanut ahdistusta ja epävarmuutta tulevaisuudesta varsinkin nuorten keskuudessa.

Kesän rasismikohujen ja viime kuukausien poliittisten vääntöjen jälkeen on todella tärkeää, että keskustelu yhteiskuntarauhasta ja yhdenvertaisuudesta jatkuu maassamme.

SEN kannustaa vastuuviikolla myös konkreettisiin toimiin. Järjestö toivoo, että seurakunnissa järjestettäisiin jumalanpalveluksia sekä keskustelu- ja infotilaisuuksia, joissa voitaisiin keskustella rauhan rakentamisesta. Tampereella järjestetään muun muassa Rauhanmessu Vanhassa kirkossa sekä Rauhankävely.

Kirkoilla on merkittävä rooli mielipidevaikuttajina yhteiskunnassa ja maailmassa.

On ilahduttavaa, että Suomen Ekumeeninen Neuvosto myös toimii vireästi. Järjestön tuorein ulostulo on vetoamus, jossa se vetoaa hallitukseen ja eduskuntaan turvapaikanhakijoiden puolesta. (Tiedote 22.9.2023)

SEN on huolissaan hallituksen hankkeesta estää kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden oikeus hakea työperäistä oleskelulupaa.

Monet turvapaikanhakijoina Suomeen tulleet ovat päätyneet hakemaan työperäistä oleskelulupaa turvapaikkaprosessin pitkittyessä vuosienkin mittaiseksi.

He ovat työllistyneet aloille, joilla on ollut työvoimapulaa ja joiden kohdalla on tehty erillinen työvoimatarpeen arviointi. Näitä ihmisiä tarvitaan Suomessa, ja heistä on tullut yhteisönsä jäseniä.

SEN vetoaa ihmisten yhdenvertaisuuden ja ihmisarvon puolesta. Oikeus työhön ja oikeus kansainvälisen suojelun hakemiseen ovat perusihmisoikeuksia.

Hieno uutinen on myös se, että tamperelainen teologi, Messukylän seurakunnan pappi Jussi Luoma on valittu Luterilaisen maailmanliiton neuvoston jäseneksi seuraavalle kaudelle.

Luterilainen maailmanliitto keskittyy työskentelyssään humanitaarisen apuun ja kehitysyhteistyöhön, teologiseen työskentelyyn sekä ekumeeniseen vuoropuheluun. Kirkoilla on merkittävä rooli mielipidevaikuttajina yhteiskunnassa ja maailmassa. ♦

Lokakuu

TULEVAT PYHÄT 8.–29.10.2023

8.10. Suurin käsky

Rakkaus näkee toisen ihmisen hädän ja avun tarpeen. Rakkaus ei rakenna ympärilleen kuorta – siksi se on rohkeaa. Rakkaus kulkee silmät auki ja niin hitaasti, että kykenee todella näkemään sen, minkä kohtaa. (Mark. 12:28–34)

15.10. Vahva usko?

Millaista uskosi on? Sellaistako, jota Jesaja kuvailee: *”Muista aina, muista aina, mieleen paina, mieleen paina hiukan sitä, hiukan tätä!”* (Jes. 28:13).

Vaiko Jesajan lupaamaa: *”Sallikaa väsyneiden hengähtää, täällä on lepo ja virvoitus.”* (Jes. 28:12, Joh. 9:24–38)

22.10. Palvelemaan ja julistamaan

Jeesus lähettää oppilaansa kaikkeen maailmaan. Jokaista koskee myös lupaus: *”Hän ei jätä sinua yksin eikä hylkää sinua. Älä lannistu, älä pelkää.”* (5. Moos. 31:6–8, Luuk. 10:1–12)

29.10. Tämä on teille merkinä

Ihmiset pyytävät Jeesukselta merkkiä tai vaasta. Hän lupaa merkin hautausmaalta, ylösnousemuksen. (Matt. 16:1–4)

Juhani
Kalmanlehdon
muistoseurat
10.10. kello 19
Pispalan kirkossa

LUOVA RAKKAUS

Rakkaus ei etukäteen säädä, mitä saamme nähdä ja maistaa. Siksi rakkaus voi olla pelottavaa. Pelko haluaa rakentaa muurit ympärillemme ja kivittää ilosanoman tuojat. Mutta rakkaus avaa muureihimme yllättäviä ja sopimattomia ovia. Rakkaus ei suostu kenenkään yksityisomaisuudeksi. Rakkaus on yksin Jumalan, siksi se etsii turvankin Jumalasta. Usko, toivo ja rakkaus, ne kaikki julistavat, että vaikka Jumala itse on muuttumaton, hänen hyvytensä etsii alati uusia väyliä luoksemme.

PALSTAN TEKSTIT: **Matti Huotari**

Kuva: Shutterstock

HEILMI

”Rakkaus on vaativa brändi; se hylkii vääryyttä, viekkautta ja valhetta. Rakkaus on siitä hankala matkakumppani, että sitä ei voi pettää kertaakaan, saamatta elämänpituista arpea. Mutta mittarina se on mainio missä tahansa kulkeekin ja mitä tekeekin. Rakkautensa kokoinen jokainen on.”

Tommy Tabermann

Kuva: Hannu Jukola

5 kysymystä

Tampereen seurakuntien asunnot eivät ole tukiasuntoja vaan tavallisia vuokra-asuntoja. Kesällä seurakuntayhtymä osti viisi yksiotä Kangasalan Lentolasta. Mustanlahdenkadulla sijaitsevasta uudesta taloyhtiöstä on vastikään hankittu seitsemän asuntoa.

Seurakunnilla on asuntoja, keille niitä vuokrataan?

1 Millaisia ja minkä verran asuntoja Tampereen seurakunnilla on, kiinteistöassistentti Sanna Heinonen?

– Seurakuntayhtymän omistamia asuntoja on noin kaksisataa eri puolilla Tamperetta, ja niitä on tullut ja tulee omistukseen lähivuosina lisää, jolloin kokonaisuudessaan asuntokanta tulee olemaan noin 250.

– Vuokrattavien asuntojen omistus on joko seurakuntayhtymän, ne ovat testamenttiasuntoja tai hautainhoitorahaston omistamia. Tulevina vuosina asuntoja tulee lisää erityisesti seurakuntien omistaman Kirkkoasunnot Oy:n kautta, jonka ensimmäinen hanke Kaukajärven seurakuntatalon paikalle on juuri alkamassa.

– Asuntojen koot vaihtelevat yksioista viisiöihin, enimmäkseen omistuksessa on yksioita sekä kaksioita. Suurimmaksi osaksi meillä on vanhempaa tuotantoa 1950–90-luvuilta, mutta jonkin verran uusia ja uudehkoja asuntoja on ostettu viime vuosina. Muutamia asuntoja on myös kirkkojen ja seurakuntatalojen yhteydessä.

– Liikehuoneistoja yhtymällä on omistuksessa reilut kaksikymmentä ja hautainhoitorahastolla vajaa kymmenen. Muutamia toiminnan tiloja olemme vuokranneet käyttöömmme ulkopuolisilta toimijoilta.

2 Vaihtuvatko asukkaat usein?

– Markkinatilanteesta johtuen vuokra-

ra-asunnoille on jatkuva kysyntä, sen lisäksi, että Tampere on opiskelija-kaupunki, mikä vilkastuttaa osaltaan kysyntää. Vaihtuvuutta on jonkin verran, pääsääntöisesti kahdesta viiteen asuntoa kuukaudessa.

3 Miksi seurakunnat omistaa asuntoja, kiinteistöjohtaja Heikki Päätalo?

– Seurakunnille asuntojen omistaminen on ensisijaisesti yksi tapa hoitaa varallisuuttaan. On hyvä, että varallisuutta on jaettu eri omaisuuslajeihin – myös asuntoihin ja liiketiloihin.

– Aina ei muisteta, että asunnoista saatava tuotto kanavoituu talousarviossamme seurakunnan toiminnan rahoittamiseen. Sijoitusomaisuuden tuotto mahdollistaa siis kirkollisverojen rinnalla kirkon toimintaa.

4 Kuinka nämä ovat päätyneet seurakunnille?

– Asuntoja on tullut seurakunnalle vuosien saatossa monella eri tavalla. Osa asunnoista on hankittu suoraan sijoitusasunnoiksi ja osa on saatu testamenttina.

– Seurakuntatalojen tai kirkkojen yhteydessä olevien asuntojen lisäksi asuntoja on hankittu, jotta on voitu tarjota uudelle työntekijälle asunto. Työsuhdeasuntoja seurakunnilla ei kuitenkaan enää ole.

5 Miten ja millä perusteilla näitä

asuntoja vuokrataan, isännöitsijä Virpi Mänty-Sorvari Tampereen seurakuntayhtymän kiinteistöpalveluista?

– Vapaat ja vapautuvat asunnot ilmoitetaan Oikotie.fi-palvelun kautta vapaille markkinoille ja ne ovat kaikkien saatavilla. Valinnassa painotetaan ensisijaisesti vuokralaisen tarvetta asunnon vuokraukseen. Asunnonhaussa luottotiedoilla on merkitystä sen lisäksi, että asunnon tarve ja kiireellisyys huomioidaan.

– Mitä selkeämmin hakija kertoo tilanteestaan, sen helpompaa meidän on ottaa hakija mukaan hakuprosessiin. Saamme paljon sähköpostia, jossa sanotaan vain esimerkiksi "onko teillä yksioita" tai "tarvitsen kämpän heti, onko mitään". Tämäntapaisilla kyselyillä ja lähestymisellä emme valitettavasti voi ketään auttaa.

– Monesti myös kysytään, missä niitä asuntoja on. Emme pidä asunnoista hakulistaa esillä. Asuntoja vapautuu suhteellisen niukkaan tahtiin. Vuokra-asuntoja voi siis ainoastaan hakea täyttämällä hakemuksen vapautuvan asunnon tullessa esille Oikotien sivustolle.

– Hakijarekisteriä emme pidä yllä, vaan jokainen asuntohaku käsitellään omanaan, ja kun asukasvalinta on tehty, tulleet hakemukset poistetaan järjestelmästämmme. ♦

Asta Kettunen

Sähkökaappi peittyi katutaiteeseen

Pispalan kirkon takana, pysäköintipaikan vieressä töröttävä, sähköautojen latauspisteitä varten asennettu kaappi on saanut iloisemman ilmeen.

Seurakuntayhtymän kiinteistöpalvelut tilasi maalauksen kulttuuriyhdistys SirkusRakkausPumPumilta eli SRPP:ltä ja sen toteutti **Omar Truco-Kallonen** Tuliopaintsilta. Teoksen elementtejä ovat Pispalan rinteen talot, taivas ja tietenkin haulitorni. Näitä mietittiin yhteistuumin rakennuttajainsinööri Krista Jaakkolan kanssa.

– Olen itse Pispalasta kotoisin ja asunut täällä lapsuuteni ja nuoruuteni, joten minulla on tänne tosi vahva yhteys. Siksi tuli heti mieleen, miten toteuttaisin tämän, Truco-Kallonen kertoo.

– Kirkolle on myös tulossa hyönteisille ystävällinen niitty, ja myös se oli tässä taustalla, mutta sain aika vapaat kädet.

– Tykkään suunnitella ensin, ja toteutan työn aika tarkasti sen mukaan.

Visuaalinen taiteilija, valaistussuunnittelija, tuottaja ja taidekasvattaja Omar Truco-Kallonen on tehnyt SRPP:n kanssa yhteistyötä reilun vuoden ajan. Tuorein työ on Aleksanterinkatu 18–21:n sisäpihalla sijaitseva, 36 metriä pitkä geometrinen muraali, jota voi parhaiten ihaila Rongankadulta päin.

Hän on tehnyt myös muun muassa kirjojen kuvituksia. Erityisesti sydäntä lähellä on työ lasten ja nuorten parissa.

Truco-Kallonen arvioi, että yleinen ilmapiiri on mennyt viime vuosina muuraaleille myönteisempään suuntaan.

– Ohikulkijoilta saa paljon positiivista palautetta, ja asukkaat ovat olleet niistä tosi iloisia.

Asta Kettunen

Kuva: Asta Kettunen

Omar Truco-Kallonen toteutti Pispalan kirkon maalauksen geometrisin kuvioin. Hän suunnitteli työn ensin sapluunoiden avulla.

Takahuhdin pappilassa putkiremontti

Takahuhdin seurakuntatalo on suljettu käyttövesiputkiston uusimisen vuoksi 22. lokakuuta saakka.

Käyttövesiputket on uusittu 2000-luvun alussa pappilan peruskorjauksen yhteydessä. Kupariputkissa on kuitenkin kuluvan vuoden aikana ollut runsaasti vuotoja, minkä vuoksi seurakuntien kiinteistöpalvelut on päättänyt uusia koko käyttövesiputkiston. Lämpö- tai viemäriputkistoja ei nyt uusita.

Finlaysonin kirkko on suljettuna syysloman aikana 15.–20.10., kun lattia pestään ja käsitellään kiviensuoja-aineella.

Peräkonttikirppikseltä reilu tuotto vähävaraisille

Moro-lehden ja Tampereen seurakuntien peräkonttikirppiksen tulot olivat 18 000 euroa, josta tuottoa jäi noin 12 000 euroa. Raha siirtyy nuorten mielenterveystyöhön ja harrastusten tukemiseen seurakuntien diakoniatyön kautta.

Kahvila Vanhassa kirkossa ja tapulissa sekä makkaran myynti kirkon pihassa keräsivät kävijöitä jatkuvana virtana. Kahvilan pullat olivat valmistaneet leipurikondiittoriopiskelijat Tampereen seudun ammattiopiston eli Tredun Kangasalan toimipisteestä.

Kuva: Kaarina Lehtisalo

Käytöstä poistuneen Ilkon kurssikeskuksen alueella asemakaavoitusta on muokattu luonnon paremmin huomioon ottavaan suuntaan. Kaikki eivät silti ole lopputulokseen tyytyväisiä.

Asemakaavoituksen luonnoksesta saadun palautteen perusteella alueella on tehty lisäselvityksiä ja muutettu myös kaavan sisältöä luontoarvojen säilyttämiseksi ja alueen erityisyyden huomioimiseksi, sanoo Tampereen seurakuntien kiinteistöjohtaja **Heikki Päätalo**.

– Rakennusoikeutta on vähennetty reilut 10 prosenttia. Myös hulevesien käsittelyyn sekä vanhojen puiden ja kivikaivojen säästämiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Aiemmassa kaavaluonnoksessa oli viisi kerrostaloa, joissa olisi ollut asuntoja enintään 200 asukkaalle. Nyt kerrostaloja on jäljellä neljä, sillä lähimpänä jyrkkää rinteä sijainnut talo on poistettu. Muitakin rakennuksia on siirretty kauemmaksi kallion reunalta. Jäljelle jäisi noin 9000 kerrosneliometriä.

Suojellun Wikholmin huvilan, Tuulan tuvan ja kappelikellarin lisäksi myös lam-

Kuva: Asta Kettunen

Edistystä vai tyhjää parempi?

Ilkon alueen uusi kaava ottaa luonnon paremmin huomioon

pisauna säilyy. Yhteiseen käyttöön jäävät muuan muassa näköalatasanne, reitit maastoon ja käynti jyrkänteiden portaille. Alueelle on tulossa myös kaikille avoin leikkipaikka.

– Kaikki palaute otetaan ilolla vastaan, jotta näkökulmat voidaan ottaa huomioon hankkeen jatkovalmistelussa, Päätalo painottaa.

Kerrostalojen lisäksi seurakuntien maila sijaitsee viisi omakotitonttia. Ilkontien eteläpuolelta on myyty kaikki neljä tonttia, joista rakenteilla on nyt kolme. Seurakuntayhtymällä on lisäksi yksi kaavoitettu tontti Auertien ja Ilkontien muodostamassa kolmiossa.

– Sitä ei tässä vaiheessa myydä eikä rakenneta. Mahdollista myyntiä ja rakentamista tulee joka tapauksessa edeltämään jonkinlainen hydrologinen selvitys, Päätalo kertoo.

Tampereen seurakunnat on luopunut Ilkon leirikäytöstä. Kurssikeskusta tontteineen yritettiin aiemmin myydä kokonaisuutena, mutta tarjouksia ei tullut, jolloin päädyttiin kaavalliseen kehittämiseen.

Yhteinen seurakuntaneuvosto hyväksyi vastikään kurssikeskuksen alueen kaavaehtoisen esisopimuksen jatkamisen rakennusliike Jatke Pirkanmaan kanssa vuoden 2025 loppuun.

Vaihtoehdot puuttuvat

Yhteisen kirkkovaltuuston ja Messukylän seurakuntaneuvoston jäsen **Sirpa Kuusela** kutsuu muutoksia jopa viherpesuksi, mut-

Kuva: Asta Kettunen

Täydennysrakentaminen ja hulevedet uhkaavat Pitkäjärvi-Kaukajärvi-vesistökokonaisuutta, toteaa Vehmaisten osakaskunnan puheenjohtaja Sirpa Kuusela.

ta korostaa, ettei arvostelu kohdistu henkilöihin, vaan itse asiaan.

– Sopimuksen jatkaminen vuosille 2024–2025 tarkoittaa sitä, että muita vaihtoehtoja alueen kehittämiseksi ei voida kartoittaa tai valmistella, sanoo Kuusela, joka esitti yhteiselle kirkkovaltuustolle esisopimuksen raukeamista.

– Kaavassa on edelleen s-merkintä, ja kyseessä on julkisen palvelun alue: sellaisen kaavan mukaan pitäisi edetä.

Kuusela toivoo Kangasalan kaupungin ja seurakuntien miettivän arvonpohjaa. Hän esitteli yhteiselle kirkkovaltuustolle myös idean voimaa antavasta luontokohteesta.

– Meillä ei tahdo olla kaupungin lähellä ympäri vuoden toimivia luontolatausta tarjoavia palveluja. Tämä olisi myös ilmastotaloudellisesti tehokasta.

Pitkäjärven ja Kaukajärven vesistön ja niitä ympäröivien metsien säilyttäminen oli Kuuselan vaaliteema viime vuoden seurakuntavaaleissa.

Muutokset aika pieniä

Tehdyt muutokset ovat parannusta alkupeiräiseen suunnitelmaan, mutta edelleen vaikutukset ympäristöön ja maisemaan ovat merkittäviä, arvioi **Inkeri Lilja** Pelastetaan Pitkäjärvi -liikkeestä.

Tampereen seurakuntien ympäristötoimikunta tutustui Ilkon leirikeskuksen ja lähimaaston rakentamiseen Tampereen ja Kangasalan rajalla sekä ja tapasi alueen aktiivisia toimijoita.

– Suunnitelma muuttaa peruuttamattomasti valtakunnallisesti arvokkaan ja helposti saavutettavan luontokohteen.

Hänen mukaansa alueen asukkaiden kritiikki on kohdistunut Kangasalan kaupunkiin kaavoittajana ja maanomistajana sekä Tampereen seurakuntaan maanomistajana.

Asukasyhdistyksen ja Kangasalan luonnon jäsen, Pelastakaa Kaukajärvi -yhdistyksen varapuheenjohtaja **Maria Lähdeniemi** ei myöskään anna hyvää arvosanaa.

– Kyseessä on valtakunnallisesti arvokas kallioalue, jonka vaarantaminen on kielletty. Mikä muu on vaarantamista kuin se, että puut kaadetaan ja kallio räjäytetään.

Hän toteaa alueen metsäselvityksen olleen pintaraapaisu todellisuudesta. Suojelut lajit jäivät huonolle huomiolle.

Kaukajärven rannalla olevan Kuuselantien kaavoittaminen sai Liutussa asuvan **Antti Pulkisen** tutustumaan alueen muuhun kaavoitukseen ja aktivoitumaan.

– Rantarakentaminen ja hulevedet huoletuttavat monia.

Kangasalan kaupungin on tarkoitus saada asemakaavaehdotus nähtäville syksyn aikana.

Asta Kettunen

Lisää: siltalehti.fi

Kalevan kirkko eri sävyssä Tampereen arkkitehtuuri- ja designviikolla

Arkkitehtipariskunta Reima ja Raili Pietilän suunnittelema Kalevan kirkko kylpee kirkkaan valkoisessa valossa Tampereen arkkitehtuuri- ja designviikon ajan 6. lokakuuta asti.

Vuosittain järjestettävä Arkkitehtuuri- ja designviikko on yksi Suomen suu-

rimmista arkkitehtuurin ja muotoilun tapahtumista. Tapahtuma tarjoaa värikään kattauksen seminaareja, näyttelyitä, työpajoja sekä ainutlaatuisia vierailukohteita ja avoimia ovia. Tänä vuonna teemana on Toivo.

Ohjelmaan kuuluva Kalevan kirkko on

modernin kirkkoarkkitehtuurin monumentaalisiin esimerkki Suomessa. Liisanpuistossa veistoksellisesti seisova kirkko rakennettiin vuosina 1964–1968 tiilestä ja liukuvalubetonista.

Lisää viikosta ja tapahtumista: tad.fi/tad-week

Hautausmailla pidetään yllä suhteita eläviin ja kuolleisiin

Haudoilla käymiseen liittyy Suomessa paljon ylisukupolvisia tapoja ja perinteitä, näyttää meneillään oleva Itä-Suomen yliopiston sosiaalipsykologian ja teologian osaston yhteistutkimus.

Laura Kallatsa ja Eemeli Hakoköngäs pyysivät viime vuoden keväällä ja kesällä ihmisiä kirjoittamaan kokemuksistaan ja muistoistaan hautausmaihin liittyen.

– Saimme yhteensä 269 kirjoitusta, ja olimme todella

positiivisesti yllättyneitä kirjoitusten runsaasta määrästä. Kirjoituksia tuli ympäri Suomea, hyvin monen ikäisiltä ihmisiltä, niin uskonnollisilta kuin uskonnottomilta, Kallatsa kertoo.

Valtaosa kirjoittajista oli naisia.

– Vaikka hautausmaan ympäristönä ei ehkä ensimmäiseksi ajattelisi kiinnostavan nuorta ikäluokkaa, lähes kolmasosa kirjoituksia lähettäneistä oli 18–29-vuotiaita, Hakoköngäs lisää.

Esiin nousivat erityisesti lapsuuteen liittyvät hautausmaakokemukset ja luontosuhde.

– Moni kirjoittaja kertoi lapsuusmuistoistaan tai siitä, että on vinyt omat lapsensa hautausmaalle, Kallatsa kertoo.

Tutkimuksen mukaan hautausmaihin ja lapsuuteen liittyvät monenlaisia tunnemuistoja. Myönteiset muistot liittyvät usein sukupolvien väliseen yhteyteen; esimerkiksi isovanhempien kanssa on ollut mukavaa kuljeskella hautausmaalla.

– Kirjoituksissa kuvattiin myös varsin voimakkaita negatiivisia muistoja, jotka useimmiten liittyvät aikuisten puhumattomuuteen kuoleman edessä.

Hakoköngäs huomauttaa, että vaikka kuolemaan liittyvää tutkimusta on eri tieteenaloilla tehty paljon, vähän tiedetään siitä, millainen merkitys hautausmailla on ihmisten arjessa.

– Vanhat hautausmaat sijaitsevat usein keskusta-alueilla. Ne kuitenkin poikkeavat muista rakennetuista ympäristöistä siinä, että niihin liittyy erityisiä käyttäytymissääntöjä, uskomuksia, paikallisia tapoja ja historiaa.

– Ihmiset pitävät yllä sosiaalisia suhteita eläviin, mutta myös kuolleisiin omaisiin ja jopa rakentavat uusia suhteita edesmenneisiin sukulaisiin, joita eivät ole ikinä ehtineet tavata. Erittäin useassa vastauksessa kerrottiin tavasta puhua hautausmaalla ääneen vainajille.

Onkin tärkeä pohtia, miten perinteisten hautausmaiden tärkeitä puolia voidaan säilyttää.

Luonto vahvasti esillä

Monella vastaajalla oli näihin paikkoihin hyvin merkityksellinen suhde.

– Nuoret kuvailivat hautausmaita rauhoittumisen ja hiltentymisen paikoiksi kiireisen arkielämän keskellä. Monet kertoivat myös pohtivansa elämäntarinoita ja historian kulkua.

Nuoret ymmärsivät hautausmaan kontrolloituna ja hoidettuna luontona, ja vertasivat hautausmaita usein puistoihin. Kuitenkaan hautausmaat eivät nuorten mukaan olleet mitä tahansa puistoja, vaan niihin liitettiin tietynlaisia käyttäytymistapoja.

– Hautausmaalla voi hyvin käydä kävelyllä kuten muisakin puistoissa, mutta esimerkiksi juokseminen tai jumppaaminen ei tuntuisi sovelialta, Kallatsa täsmentää.

Useille nuorille hautausmaalla oli rauhoittava ja kunnioitusta herättävä vaikutus. Nuoret aikuiset pitivät luontoelementtejä tärkeinä, mutta samalla he arvostivat hautausmaiden hoitoa sekä hautausmaalla vallitsevaa järjestystä.

– Mielipaikkoja ja -hetkiäkin tuli esiin. Joku oli valinnut läheisensä hautapaikan sen mukaan, millainen ympäristö oli, esimerkiksi isoja puita tai vesistö. ♦

Asta Kettunen

- Eemeli Hakoköngäs työskentelee sosiaalipsykologian yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa. Hän on tutkinut muun muassa muistamiseen ja muisteluun liittyviä sosiaalipsykologisia prosesseja sekä luontosuhdetta.
- Laura Kallatsa työskentelee apulaisprofessorina Suomen Lähetysseuran tukemassa Hongkongin Luterilaisessa teologisessa seminaarissa. Hänen tutkimuksensa painottuvat nykyajan ilmiöihin kirkkoissa ja yhteiskunnassa, erityisesti perhe- ja parisuhdeteemoihin.

Kuva: Sari Laakso

Myös Lamminpään hautausmaa tarjoaa muistelun ja suremisen lisäksi paikan sosiaaliselle kuuluvuudelle ja yhteyden kokemuksille.

Nelivuotias Kawithma Abhiman on löytänyt kiinnostavan lelun, Madushika Liyanage tutkii tyttöjen vaatteita.

Perhettä kohdannut vakava sairaus on romahduttanut talouden, kertovat Heli ja Juha Tuikka. Tiedon Karteroopista he löysivät Facebookin Roskalava-ryhmästä.

Karteroopi tarjoaa vaatteita ja kohtaamisia

TEKSTI: Asta Kettunen KUVAT: Hannu Jukola

Hallilan seurakuntakodissa toimiva Karteroopi on paikka, jossa afrikkalainen turvapaikanhakija ja aasialainen opiskelija tapaavat suomalaisen pienituloisen eläkeläisen ja Ukrainasta kotoisin olevan työssäkäyvän. Vaikka täältä saa hakea hyväkuntoisia vaatteita ja tekstiilejä, on myös kohtaaminen erittäin tärkeää.

– Tämä käynti voi joillekin olla ainoa kontakti moneen päivään, sanoo Karteroopia pyörittävän Mahdollisuuksien Talo -yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja **Marjo Lehtola**.

– Yksi yhdistyksemme tavoitteista on yhteisöllisyyden lisääminen. Täällä hyvinkin erilaisista taustoista tulevia ihmisiä saadaan samalle jutulle.

Eteläinen seurakunta luopui seurakuntakodin käytöstä toissa kesänä. Karteroopi puolestaan on toiminut säännöllisin aukioloajoin kesästä 2022 saakka. Kun ukrainalaisia auttanut Razom with Ukraine joutui lähtemään Finlaysonilta, ukrainalaiset ohjattiin hakemaan vaateapua täältä.

Iso osa asiakkaista osaa paikalle seurakuntien diakonian tai puskaradion kautta, ja esimerkiksi Kalevan kirkossa toimiva kulttuurikeskus Marhaban on ohjannut asiakkaita paikkaan aktiivisesti.

– Kävijämäärä on kasvanut viime aikoina, kyse on ehdottomasti tarpeesta, Lehtola painottaa.

Vakuudeksi hän esittelee tilaston, johon kävijöitä oli tammikuulta kirjattu alle kuusisataa, mutta elokuulle toista tuhatta. Siitä ei kuitenkaan vielä selviä, kuinka monelle vaatteita lopulta päätyy. Tukea saaneita voi olla moninkertaisesti:

– Saattaa paljastua, että jollain on viisi tai yhdeksän lasta, tai tavaraa viedään vanhemmille tai puolisolle.

Valtava tarve

Haasteena on, että yhdistys, jolla ei ole säännöllistä isompaa rahoitusta, ei voi taata toiminnan jatkumista kovin kauan eteenpäin. Yhdistys kartoittaa mahdollisuutta järjestää matalan kynnyksen työkokeilua, kuntouttavaa työtoimintaa tai esimerkiksi opiskelijoiden harjoittelujaksoja.

Jatkon turvaamiseksi on lisäksi käynnissä pienkeräys. Ne hyvinvointialueen ja kaupungin työntekijät, jotka voisivat viedä viestiä asiakaskunnalleen, pyritään tavoittamaan.

– Haastan myös kaupunkia, jotta saisimme mukaan isomman joukon taustavoimia. Näiden palvelujen tarve on valtava.

Lehtola viittaa Suomen sosiaali- ja terveys-yhdistyksen tuoreeseen tutkimukseen, jonka mukaan sosiaaliturvan kumuloituvat leikkaukset ovat lisäämässä pienituloisten määrää ensi vuonna 40 000 henkilöllä. Vanhemmat saattavat haasteellisessa taloustilanteessa miettiä, voiko lapselle ostaa säännestävää vaatetta.

– Toivotaan, että tämä meidän apu näkyy konkreettises-

ti kodeissa, niin että vaatteissa säästyvän rahan voi käyttää esimerkiksi ruokaan.

Äitinsä kanssa käymään tullut asiakas on iloinen siitä, että aina jotain löytyy:

– Lasten koot vaihtuvat koko ajan, ja otan usein seuraavaakin kokoa valmiiksi. Säästää todella paljon rahaa – kun sitä ei edes ole. Lapsille löytyy vaatteita tosi hyvin, kun ei ole kranttu.

– Melkein kaikki minunkin vaatteeni ovat täältä, äiti lisää.

He pitävät palvelua todella tarpeellisena. Esimerkiksi yövaatteita ja neuletakkeja löytyy aika helposti, mutta toppatakkeja ja housuja ei niinkään.

Tiedon tästä paikasta hervantalaisnaiset saivat seurakunnan diakoniasta. Toimeentulotuella elävä ja velkainen kahden lapsen äiti on hakenut ruoka-apua myös Ruokapankin Puodista. Hän pyrkii silti vielä kiristämään vyötä tulevien sosiaaliturvan leikkausten pelossa. Hänen äitinsä sinnittelee pienellä eläkkeellä:

– On todella hyvä, että on tällainen mahdollisuus. Saa valita niitä vaatteita, mitä oikeasti tarvitsee, ja saa kokeilla niitä kotona.

– Samalla tämä on kierrätystäkin: se, mitä ei itse tarvitse, voikin toiselle olla aarre. Tämmöinen olisi hyvä idea myös huonekaluille, hän huomauttaa.

Tukee mielenterveyttä

Marjo Lehtola on koulutukseltaan psykiatrinen sairaan-

Karteroopissa käy monista maista ja kulttuuritaustoista kotoisin olevaa väkeä, heidän joukossaan Nishantha Hettigoda ja Sirisumani Penru.

Vapaaehtoiset Merja Lammi ja Sari Murtonen purkavat vaatelähetystyksiä hyvällä mielellä.

Vapaaehtoisella Firooz Ranjdoostilla on laaja kielitaito ja hän taitaa myös asiakaspalvelun. Vaatteita katselemissa on Svitlana Gnidan.

hoitaja, ja kokeekin, että tämä apu tukee myös mielenterveyttä, jos asiakkaan taloudellista ahdinkoa pystytään edes hiukan helpottamaan.

– Nämä ihmiset elävät tavalla tai toisella marginaalissa. Toivomme, että he saisivat täältä sellaisen kokemuksen, että he ovat haasteistaan huolimatta hyväksytyjä. Pyrimme kohtaamaan jokaisen arvokkaana yksilönä. Pyritään siihen, että tänne olisi matala kynnyksellä tulla.

Vapaaehtoisvoimin pyörivä pieni yhdistys pyrkii palvelemaan kaikkia tamperelaisia. Yksi tuiki tärkeistä apulaisista on Firooz Ranjdoost, joka sai juuri koronan alkuaikoihin nimensä perusteella lempinimen ”Virus”. Hän osaa suomen ja englannin lisäksi persiaa, turkkia, azeria, Afganistanissa puhuttavaa daria ja vähän venäjää.

– Täällä käy paljon sellaisia, jotka eivät puhu englantia. Onneksi on myös heitä, jotka ovat oppineet hyvin suomea. Ja aina löytyy jokin keino tulla ymmärretyksi, Lehtola sanoo.

Samalla tapahtuu kuin itsestään kotouttamista, kuten suomen oppimista muutama sana kerrallaan.

– Pari ihmistä on tullut asiakkaiksi, mutta he ovat ruvenneet juttelemaan tai viikkaamaan vaatteita vähän vahingossa ja päätyneet vakituisiksi vapaaehtoisiksi, Lehtola hymyilee.

Esimerkiksi Ukrainasta Suomeen jo ennen sotaa muuttanut Natalia Kovanzhy on tullut ystävänsä avuksi, mutta päätyy tulkkamaan niin tämän jutun tekijöitä kuin toisia asiakkaitakin.

Vielä tarvittaisiin kädentaitoisia korjausompelijoita tai vetoketjujen ratkojia. Mitään ei nimittäin heitetä hukkaan, vaan palasista tehdään uutta. Vastikään tilkkuja vietiin esimerkiksi Atalan koulun käsityöluokkaan, jossa niistä saatiin aikaan vaikka mitä.

– Ekologisuus on meille äärimmäisen tärkeää. Kun lahjoittaja antaa kierrätystavaraa Tampereelta tai lähialueelta, ja se päätyy Nextiiliin ja meidän kauttamme paikallisille ihmisille, minimoidaan kuljetusmatkat ja säästetään samalla ympäristöä.

Karteroopi ei pysty ottamaan lahjoituksia vastaan, eli juuri Nextiili on niille oikea osoite.

Lainaamon puolelta löytyy juhla-vaatteita ja kenkiä. Ne helpottavat monen vanhemman huolta, sanoo Marjo Lehtola.

Vaimonsa Helin kanssa Karteroopiin saapunut **Juha Tuikka** paljastuu kierrätyksen vahvaksi puolestapuhujaksi.

– Olisi todella tärkeää, että hyvä tavara päätyisi kierrätykseen eikä jäisi ihmisten varastoihin. Kun kierrätystä olisi enemmän, työllistettäisiin ihmisiä ja saataisiin aktiviteettia myös työttömiin. Tämä on päättäjiltä tahtokysymys.

Nyt käyttökelpoisia kodinkoneita lojuu maastossa ja keräyspisteiden liepeillä. Tuikka heittääkin ajatuksen pisteestä, johon saisi tuoda ja josta hakea vaikkapa kahvinkeitin. Hän huomauttaa, että köyhyyden lisääntyessä kier-

rätys nousee tärkeään osaan ihmisten elämässä.
– Se ei kuitenkaan saa mennä bisnekseksi.

Vaate päiväksi prinssinä

Avarakattoisissa tiloissa toimii lisäksi Lainaamo, josta voi noutaa juhla-vaatteen kympin panttia vastaan.

– Pystymme mahdollistamaan muutamalle nuorelle vaikka vanhempaintanssiin päivän prinssinä tai prinsessana, ja samalla helpottamaan vanhempien huolta.

Tavaraa tulee kerran viikossa. Telineiden keskellä huhkivat **Sari Murtonen** ja **Merja Lammi**. He ovat esimerkiksi vapaaehtoisista, jotka siirtyivät Hallilaan Razom with Ukrainain lopetettua toimintansa Finlaysonilla.

– Täällä hommia voi tehdä oman jaksamisensa mukaan. Me autamme toinen toisiamme – ja kyllä hyvän eteen jaksaa tehdäkin.

– Matkan varrella on tullut aika vaikeitakin tilanteita, mutta ollaan hitsauduttu yhteen, ja tehdään tätä hyvällä mielellä, sanoo Murtonen.

– On ollut kiva nähdä ukrainalaisten matka tänne, lisää eläkkeellä oleva Lammi.

Tärkein asia, jonka Lehtola nostaa esiin, on kiitollisuus.

– Toimintamme ei olisi mitenkään mahdollista ilman Nextiiliä, jonka konsepti poistotekstiilin lajittelussa ja uudelleen kierrättämisessä on ainutlaatuinen. Nextiiliin kautta kulki viime vuonna 350 000 kiloa poistotekstiiliä, ja meidän kauttamme on jaettu tänä vuonna vaatteita noin 20 000 kiloa. Seurakuntayhtymä on mahdollistanut toimintamme tarjoamalla tilat.

– Kiitos vapaaehtoisille. Kiitos kaikille lahjoittajille, että autatte.

Lämmin mieli nousee myös kohtaamisista:

– Mitä elämäntarinoita ihmiset jakavatkaan. Ihmisten kyky venyä ja selviytyä on käsittämätön. Täältä saa ihan hirveän paljon. ♦

Karteroopi on avoinna ti klo 10–13, ke klo 12–18 ja to klo 10–15, Lainaamo ke klo 15–18 tai sopimuksen mukaan osoitteesta info@mahtis.fi. Käyntiosoite on Männikönkatu 2, ratikka 3 ja bussi 13.

KOKO LUOMAKUNNTAA TULEE KUNNIOITTA

Tohtori Jenni Haukion elämän peruseriaate on, että jokainen ihminen on yhtä arvokas. Hän ajattelee olevansa myös hyvin henkinen ihminen.

TEKSTI: **Vesa Keinonen** KUVAT: **Laura Malmivaara**

Sauli Niinistön kahden presidenttikauden aikana presidenttiparista on tullut tietyllä tavalla suomalaisten yhteistä omaisuutta. Kun maassamme ei ole kuninkaallisia, Niinistö ja hänen puolisonsa **Jenni Haukio** ovat päässeet toimimaan eräänlaisina korvaajina. Molempien lämmin ja turhaa pokkurointia välttävä tyyli onkin puhutellut vahvasti kansalaisia. Presidenttiparin suosio monissa kansalaispiireissä on jatkuvasti pysynyt korkealla tasolla.

Ei olekaan ihme, että toukokuussa ilmestynyt Haukion elämäkertateos *Sinun tähtesi täällä* (WSOY 2023) on herättänyt paljon kiinnostusta.

Siinä hän avaa lukijalle kurkistusikkunan muun muassa Mäntyniemen ja Kultarannan arkeen, julkisuuden paineen kestämiseen, lukuisiin valtiavierailuihin ja myös omaan ajatteluunsa.

Tapaamme Haukion kanssa kustantajan isossa kokoustilassa. Sen seinällä komeilee taulusarja, jossa esiintyy edustava otos maamme kirjallisuuden kaanonista. Miljöön onkin sopiva paikka haastatella tunnetun kirjallisuuden ystävää.

Haukiolla on takanaan kesäkausi, joka on poikennut selvästi yli kymmenestä edellisestä. Syytä on se, että Kultarannan kesäasunto on parhaillaan peruskorjattavana.

– Kultaranta on suoranaisten kulttuurihistoriallinen aarre. On ollutkin suuri etuoikeus viettää sellaisessa paikassa niin monta kesää, hän iloitsee.

Värisävän sielun edessä on oltava armollinen

Millainen tasavallan presidentin puoliso sitten on virallisen julkikuoren alla? Lähdemme liikkeelle ytimestä, eli hänen arvoistaan.

Jenni Haukiolle luovuttamaton peruseriaate on, että jokainen ihminen on tasavertainen. Jokaisen elämä on yhtä arvokas.

– Siihen kytkeytyy erottamattomasti elämän ih-

meen eli kaiken elollisen kunnioittaminen. Oli se sitten ihminen, eläin tai kasvi. Kunnioittaminen koskee siis koko luomakuntaa.

Haukio on lapsuudesta saakka ollut lämmin luonnon, erityisesti eläinten ystävä. Hänen uusimman kirjansa ehkä koskettavinta antia onkin kuvaus rakkaan Lennu-koiran kuolemasta ja siihen liittyvästä kaipeudesta.

”Värisävä sielu kytkeytyy ihmisen heikkouteen, joka on meissä kaikissa.”

– Ihmisen ja koiran välillä voi vallita erittäin vahva, oikeastaan selittämätön yhteys. Siinä yhteisymmärryksessä ei tarvita edes sanoja.

Ilmastomuutos ja lajikato huolestuttavat luonnon ystävää syvästi. Haukio arvioi, että luonnonvarojen hyväksi käyttämisessä on menty monissa yhteiskunnissa niin pitkälle, että sieltä on hyvin vaikeaa tulla taaksepäin.

– Tämä onkin se kipukohta. Pitäisi kyetä tinkimään jostakin, mikä on jo saavutettu, jotta meillä voi tulevaisuudessakin olla hyvinvointia. Ihmiskunnalla on myös kiire. Kriisi ei ole missään edessäpäin, vaan olemme jo nyt keskellä sitä.

Jenni Haukio kertoo, että kaikenlaisen pyhän kunnioittaminen on hänelle luovuttamatonta. Se pitää sisällään itselle pyhän, mutta myös sen, mikä on toisille pyhää.

Hän viittaa Tommy Tabermannin erään runon loppuun: *”On vain yksi ehto, elinehto: Värisävää sielua ei saa tallata.”*

– Minusta värisävä sielu kytkeytyy ihmisen heikkouteen, joka on meissä kaikissa. Sen edessä on hyvä olla armollinen, koskien sekä meitä itseämme että muita.

Sotasukupolvi teki suurtekoja kollektiivina

Presidentin puolisolille hyvin tärkeää on myös menneiden sukupolvien perinnön vaaliminen. Haukio onkin keskittynyt tähän asiaan vuosien mittaan paljon.

– Kyseessä on sen tiedostaminen, että Suomesakin on sukupolvi sukupolvelta tehty uhrauksia ja työskennelty omia voimia säästämättä, jotta lapsilla ja lapsenlapsilla olisi jonakin päivänä paremmin. Siihen ketjuun myös minä haluan omalla elämäntyölläni liittyä.

Haukion omat, sodan käyneet isoisät ovat vaikuttaneet osaltaan siihen, että hän kunnioittaa syvästi rintamasukupolvea.

– Toinen isotäideistäni oli lotta, ja hän puhui heidän toiminnastaan ja erityisesti arvoistaan minulle paljon jo lapsuudessani.

Veteraanien lapsenlapsi ei koe, että hän olisi rakentanut sota-ajan ihmisistä mitään särötöntä sankarimyyttiä. Hänestä on erittäin tarpeellista ja puhdistavaa puhua myös sodan monenlaisista varjoista.

– Mutta se, mitä he kollektiivina tekivät Suomen hyväksi, on todellista sankaruutta. Henkilöt ja persoonat siirrettiin jossakin määrin syrjään, ja oli yksi yhteinen päämäärä: Suomen vapauden säilyttäminen ja kansan tulevaisuuden turvaaminen, Haukio kiteyttää.

Kirjallisuus on strateginen kysymys

Kirjat ja Jenni Haukio ovat suorastaan erottamaton yhdistelmä. Hän on julkaissut itsekin muun muassa

Jenni Haukio on ilahtunut siitä, kuinka tosissaan nuoret sukupolvet ottavat kamppailun ilmastonmuutosta ja lajikatoa vastaan.

Päivä vain ja hetki kerrallansa, Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan ja Maa on niin kaunis ovat Jenni Haukion mielivirsiä. Musiikkiluokkien käymisen ansiosta hänellä on myös lukuisia muita läheisiä virsiä, joiden sanat hän yhä muistaa ulkoa.

→ useita runokokoelmia ja toiminut Turun kirjamessujen ohjelmajohtajana vuodet 2012–2022.

Haukiolle luettiin kotona ääneen jo aivan lapsesta lähtien. Lukemisen oppimisen jälkeen arkisista kirjastokäynneistä Porin kaupunginkirjastoon tuli hänelle tärkeitä.

– Luin paljon, ja myöhemmin aloin itsekin kirjoittaa. Kaikki tämä on aivan olennainen osa ihmisyttäni.

”Ihminenhän saa aina pitää mukanaan sitä, mitä rakastaa, ja mihin on kiintynyt.”

Kirjallisuuden tuntija on hyvin mielissään maamme kirjallisuuden nykytilasta. Erityisesti ilahduttaa sen moniäänisyyden lisääntyminen.

– Suomalaisen kirjallisuuden vetovoima maailmalakin on erinomainen.

Kirjallisuuden hän näkee olevan ennen kaikkea oman äidinkielen vaalimista.

– Tätä vastapainoa tarvitaan, koska tieteessä ja yrittäjämaailmassa englanti valtaa nopeasti alaa.

Haukio mieltää kirjallisuuden tekijäksi, joka uusintaa jatkuvasti kollektiivista identiteettiämme.

– Kirjojen avulla voimme prosessoida sitä, keitä

olemme, mistä tulemme ja minne olemme menossa. Se on meille jopa strateginen kysymys.

Lottien juhlamessun saarna oli kunniatehtävä

Suomen presidenttiparilta on perinteisesti totuttu odottamaan ainakin jonkinlaista hengellistä panosta kansakunnalle. Käytännössä se on voinut näkyä esimerkiksi siunauksen toivottamisessa presidentin uudenvuodenpuheessa.

Mitä Jenni Haukio sitten ajattelee henkisistä ja hengellisistä asioista?

– Minulle hengellisyys on sitä, että olen aktiivisesti tekemisissä oman sisäisen maailmani kanssa. Tässä merkityksessä olenkin hyvin hengellinen ihminen.

Varsinaisista omaan uskoonsa liittyvistä kysymyksistä hän ei halua puhua. Syynä on niiden hyvin henkilökohtainen luonne.

– Olen tietenkin evankelis-luterilaisen kirkon jäsen, ja kristillinen kulttuuriperintö on minulle hyvin tärkeää.

Jenni Haukio on päässyt kerran pitämään saarnan, kun Lotta Svärd -järjestön satavuotisjuhlamessu pidettiin lokakuussa 2021 Helsingin tuomiokirkossa.

– Se oli todella suuri kunnia. Onneksi minulla oli runsaasti aikaa saarnan valmisteluun.

Edeltäjiensä tavoin myös Haukio on osallistunut puolisonsa rinnalla erilaisiin valtiollisiin jumalanpalveluksiin.

– Niiden aikana paneudun erityisen keskittyneesti saarnaan. Odotan oikein innolla sitä, mistä aiheesta saarnataan, ja millaisia ajatuksia se minussa alkaa herättää.

Hyvästä saarnasta välittyy hänen mukaansa aitous ja tietty väkevyys.

– Silloin saarnaaja kokee itse vahvasti sen, mitä hän yleisölleen puhuu.

Tulevaisuus on vielä avoin

Ensi talvena Mäntyniemi saa uuden isännän tai emännän, kun Sauli Niinistön toinen presidenttikausi päättyy. Sen myötä myös tohtori Jenni Haukion elämässä avautuu uusi sivu. Se on vielä toistaiseksi tyhjä.

– En suoraan sanottuna vielä tiedä, mitä on edessä. Totta kai minulla on erilaisia suunnitelmia ja haaveita. Aika sitten näyttää.

Haukio kertoo prosessoineensa niin perusteellisesti kokemuksensa kahdentoista vuoden ajalta, ettei usko tulevansa varsinaisesti kaipaamaan mitään.

– Ihminenhän saa aina pitää mukanaan sitä, mitä rakastaa, ja mihin on kiintynyt.

Monien tavattujen ihmisten ohella korkeatasoisia taidetta sisältävät tasavallan presidentin virka-asunnot ovat tehneet kulttuurinystävä Haukioon syvän vaikutuksen.

Niistä hän on ammentanut henkistä pääomaa muistojen muodossa. Se innostaa elämässä vastaisuudessakin.

– En näe asioita niin, että kadotamme ja menetämme sen, joka poistuu välittömästi näköpiiristämme. Se, minkä olemme prosessoineet sisäisesti sekä ottaneet osaksi ajatteluumme ja muistojemme pääomavarastoa, on meissä aina.

Haukio uskoo, että tällä asenteella ihmisen on helpompaa kulkea eteenpäin. Pohjimmiltaanhan elämänsä on kyse luopumisesta.

– Jos löytää jonkin tavan käsitellä luopumisen prosessia ja selviytyä siitä, voi säästyä suuriltakin murheilta. ♦

Asunnottomien yönä tarjolla ruokaa, vaatteita ja tukea

Asunnottomien yö vietetään jälleen 17. lokakuuta YK:n köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisena päivänä ympäri Suomea. Tampereella Asunnottomien yön päätapahtuma on Kumppanuustalo Arttelissa.

– Asunnottomien yö on järjestetty useiden vuosien ajan yhdessä monien toimijoiden voimin. Tänä vuonna mukaan ovat ilahduttavasti lähteneet useiden kansalaisjärjestöjen lisäksi monet yritykset sekä kulttuuri- ja urheilutoimijat, joilta on saatu lahjoituksia, kertoo Kumppanuustalo Arttelin talo- ja markkinointivastaava **Laura Annala-Piilman**.

Tapahtuman avaa kello 15 pormestari Kalervo Kummola. Se jälkeen on paneelikeskustelu tämän vuoden teemasta Kenelle kaupunki kuuluu. Aiheesta on keskustelemassa poliittisten puolueiden edustajia ja kokemusasiantuntija.

Jaossa on vaatteita, hygieniatarvikkeita, lahjakortteja ja ruokaa. Lisäksi ohjelmassa on vaate- ja kenkähuoltoa, verensokerin mittausta, hiustenleikkausta, järjestöjen toiminnan esittelyä sekä ohjausta ja neuvontaa.

Tampereen kaupungin asumisneuvonta on lahjoittanut ennakkoon sata bussilippua. Myös Tampereen seurakuntien Ruokapankki tukee asunnottomia ja on lahjoittanut sata lahjakorttia ruokaostosten tekemiseen.

– Etukäteen voi myös lahjoittaa useisiin keräyksiin, joilla autetaan asunnottomia ihmisiä, kertoo Annala-Piilman.

Musiikista vastaavat rap-muusikko Asa, rap-trio Kiertolaki sekä rock- ja folk-henkinen SääTänää.

Myös Linnainmaan Koilliskeskuksen Kirjastossa järjestetään Asunnottomien yönä tapahtuma, ja kirjasto on auki kello 23:een. Illan aikana on kaksi elokuvaesitystä, kello 17 ja 20. Tampereen seurakuntien Ruokapankki lahjoittaa ravintola Kierron valmistamaa kasvissosekeittoa sekä leipää levitteineen. Tarjoilu alkaa kello 19.

Kirsi Airikka

Asunnottomien yö 17.10. kello 15 alkaen, Kumppanuustalo Artteli, Mustanlahdenkatu 22
Lisätiedot ja ohjelma:
asunnottomienyot tampere.fi

Kuva: Eina Hirviniemi

Osallistuvan budjetoinnin rahaa on myönnetty muun muassa lasten ja nuorten ympäristökasvatukseen. Tesoman kirkon päiväkerholaiset tutustuivat luontoon ja rakensivat linnunpönttöjä keväällä 2022.

Tee ehdotuksesi Toivon vuoden tapahtumasta tai toiminnasta

Osallistuvan budjetoinnin toimintatapaa jatketaan Tampereen seurakuntayhtymässä ensi vuonna.

Vuodeksi 2024 Tampereen seurakuntayhtymässä varataan 25 000 euron määräraha seurakuntien Osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin.

Kukin suomenkielinen seurakunta, eli Eteläinen seurakunta, Harjun seurakunta, Messukylän seurakunta ja Tuomiokirkkoseurakunta, saa 6000 euroa, ja Ruotsalainen seurakunta 1000 euroa.

Seurakunnat määrittävät osallistuvan budjetoinnin kriteerit, kokoavat seurakuntalaisilta ehdotuksia ja päättävät, mitkä niistä etenevät toteutukseen.

– Osallistuva budjetointi edustaa Tampereen seurakuntien strategian mukaista kokeilukulttuuria, jossa tamperelaisia kuullaan ja heidän osallistumistaan talouden ja toiminnan ideointiin ja toteuttamiseen mahdollistetaan, sanoo yhtymäjohtaja **Tapani Rantala**.

– Tärkeää on, että sekä kriteerien mukainen hankkeiden ideointi että toteutus ovat ensisijaisesti seurakuntalaisten vastuulla. Kriteereihin lu-

keutuvat lapsi- ja ympäristövaikutusten arvioinnit, korostaa Rantala.

Yhteinen kirkkoneuvosto on myös ehdottanut seurakunnille, että ne harkitsisivat määrärahan osoittamista Toivon vuosi -teemavuoden toteuttamiseen.

Seurakunnat päättävät Osallistuvan budjetoinnin määrärahojen käytöstä joulukuussa 2023.

Miten voi osallistua?

Haluaisitko nähdä uusia, innostavia toimintoja ja tapahtumia seurakunnassa? Tamperelaisia kutsutaan mukaan suunnittelemaan ja ehdottamaan toimintoja, jotka tuovat toivoa ja yhteisöllisyyttä. Erityisesti toivotaan ehdotuksia, jotka liittyvät Toivon vuoden teemaan.

Tamperelaisia kannustetaan myös yhteistyöhön ehdotusten laatimisessa. Kun ehdotus on valmis, tulee myös kertoa, ketkä vastaavat sen toteutuksesta.

Ehdotuksia voi lähettää 15.11.2023 mennessä sähköisellä lomakkeella: tampereenseurakunnat.fi/osbu

Ev.lut. kirkon
lestadiolainen herätysliike
ESIKOISET
Seurat ja pyhäkoulu
Sunnuntaisin klo 15
(myös verkossa)
Aluemessu
Sunnuntaina 8.11. klo 15
Tervetuloa!
Uudenkylän srk-talo
Ali-Huikkaantie 13b, Tre
www.esikoiset.fi

Herättäjä-Yhdistys

ti 10.10. klo 19 Juhani Kalmanlehdon muistoseurat Pispalan kirkossa
su 15.10. klo 18 Tampereen etelä-pohjalaisen kutsuseurat Näsin salissa, Seurakuntien talo, 2. krs.
Kahvitarjoilu alkaen klo 17.
H-Y:n nuorisotyö 50 vuotta:
la 28.10. klo 20 Jaakko Löytyn konsertti Aleksanterin kirkossa ja su 29.10. klo 11 kirkkopyhä Pispalan kirkossa

TAMPEREEN
RAUHANYHDISTYS RY.

Nekalankulma 1, Tampere

**Seurat
pääsääntöisesti
keskiviikkoisin ja
lauantaisin klo 19
sekä sunnuntaisin
klo 16 ja 18.**

Ajantasaista toimintakalenteria ylläpidetään internetsivuilla, joista seurata myös kuunneltavissa: tampereenrauhanyhdistys.fi

Ammattilaiset palvelevat

Sinulle, joka olet menettänyt läheisesi -palveleva perheyhtymämme

Päivystys 24h - 050 362 9690

Kalevan puistotie 17 (03) 255 4102 Kauppakatu 12 (03) 253 1720 Aleksanterinkatu 15 (03) 212 2137 (htsto Vuori)

Palvelemme joustavasti myös liikeaukioloaikojemme ulkopuolella.
www.tampereenhautauspalvelu.fi

Kodin perussiivoukset
Yritysten siivoukset
Remonttisiivoukset
Muuttosiivoukset

Palvelua ja puhtautta
20v

Pyydä tarjous:
045 126 6938
Anna siivouslahjakortti!

www.uusierasisiivouspalvelut.fi

siltalehti.fi

ILMOITA
SILTA-LEHDESSÄ

Mediamyynti

Pirjo Teva **040 680 4057**

pirjo.teva@kotimaa.fi

Juha Kurvinen **040 665 5983**

juha.kurvinen@kotimaa.fi

Silta on tamperelainen, ihmisläheinen seurakuntalehti.
Lehden levikki on 93 000 kpl.

Kuva: Markku Pihlaja

Ilkka Kantola kuvattiin arkkipiispanvaalipaneelissa helmikuussa 2018 Helsingin Sanomatalossa.

"En ole ihan varma, olenko olemassa"

Puolison kuolema on tarkoittanut **Ilkka Kantolalle** uudenlaista kokemusta yksinäisyydestä kodissa.

– Se on olosuhde, joka on minulle uutta. Olen ajatellut, miten merkittävä on se afrikkalaisiksiin sanottu ajatus: minun olemassaoloni perustuu siihen, että sinä olet.

– Kun olen yksin kotona, en ole ihan varma, olenko olemassa. Tiedän että olen, mutta koen, että olen, pohtii teologian tohtori, entinen kansanedustaja ja piispa Ilkka Kantola, joka on vieraana torstaina 2. marraskuuta Tampereen seurakuntien Death Cafe -illassa.

Kuoleman kahvila – Death Cafe tarjoaa ihmisille mahdollisuuden kokoontua yhteen ja puhua vapaasti kuolemaan liittyvistä ajatuksista ja tunteista kunnioittavassa ja avoimessa ilmapiirissä. Kyseessä ei ole surutai terapiaryhmä.

Puolen vuoden aikana Ilkka Kantola on menettänyt kolme läheisintä ihmistään. Hänen puolisonsa Satu Kantola menehtyi marraskuussa 2022, ja pian sen jälkeen kuolivat hänen molemmat vanhempansa.

Kantolan mukaan suru on ollut hyvin erilaista näissä tilanteissa. Hänen vanhempansa olivat yli 90-vuotiaita, ja jo vuosia olleet ympärivuorokautisessa laitoshoidossa.

– Vaikka keskusteluyhteys heihin säilyi loppuun saakka, oli kuitenkin vuosia aikaa tottua ajatukseen, että heidän elämänsä päätös lähestyy.

Puolison kuolema pysäyttää

Puolison kanssa Kantolalla oli paljon yhteisiä tulevaisuudensuunnitelmia ja usko siihen, että edessä on vielä runsaasti yhteisiä vuosia. Yllättävä sairaus kuitenkin muutti tulevaisuudennäkymät. Tätä surua pariskunta poti yhdessä, kun selvisi, että etenevä syöpä johtaa vaimon kuolemaan.

– Sadun kuoleman aiheuttama suru ja ikävä ovat ol-

leet minulle niin isoja ja kokonaisvaltaisia asioita, että suru omien vanhempieni kuolemista tuntuu jääneen sen varjoon.

– Joskus ajattelin, että vanhempien kuolema on rankka kokemus. Nyt huomaan, että se on kyllä iso asia, mutta tunnepuolella ei kuitenkaan mitenkään järkyttävä.

Kuolema liittyy papin työhön olennaisesti. Moni arvelee, että pappeus antaa valmiuksia käsitellä myös omaa surua.

– Papin työssä kuolemaa ja omaisten surua kohtaa ja katselee ulkopuolisena. Sitä varten on saanut muun muassa sielunhoidon koulutusta, joka auttaa papin tehtävässä. Tästä koulutuksesta on varmasti apua myös siihen, kun joutuu kohtaamaan kuoleman ja surun henkilökohtaisesti, miettii Kantola, joka on itse saanut lohdutusta kristinuskon toivon sanomasta ja hautaan siunaamisen perinteestä.

Turussa asuva Kantola odottaa kiinnostuneena Death Cafe -iltaa Tampereella.

– On hyvä, jos vaikeista aiheista, kuten kuolema ja suru, voidaan keskustella julkisesti myös henkilökohtaisten kokemusten pohjalta. Näin voidaan alentaa kynnystä jakaa kokemuksia ja etsiä vertaistukea samanlaisia asioita kokeneilta ihmisiltä. ♦

Kirsi Airikka

Death Cafe – Kuoleman kahvila 2.11. kello 18–20, G Livelab Tampere, Puutarhakatu 1. Haastateltavana teologian tohtori, kokemusasiiantuntija Ilkka Kantola: Kokemuksia läheisen kuolemasta, ja Tampereen yliopistollisen sairaalan palliatiivisen keskuksen ylilääkäri ja Tampereen yliopiston palliatiivisen lääketieteen professori Juho Lehto: Hyvä kuolema

Musiikki: Peter Joukainen. Pöytäkeskusteluja kannattelee joukko Tampereen seurakuntien sairaalapappeja. Tapahtuma on osa Tampereen seurakuntien Toivon vuoden ohjelmaa.

Messu, keskustelu ja kävely – rauhan puolesta

Ekumeenista vastuuviikkoa vietetään 22.–29. lokakuuta teemalla *Pyhä rauha – kristityt rauhan rakentajina*. Sen tarkoitus on saada ihmiset pohtimaan ja arvioimaan omaa elämäntapaansa suhteessa maailman tilaan.

Ekumeeninen vastuuviikko on kristittyjen yhteinen ihmisoikeus- ja vastuullisuuskampanja, jossa kirkot toimivat oikeudenmukaisemman maailman puolesta. Sitä koordinoi Suomen Ekumeeninen Neuvosto.

Tampereella vastuuviikon ohjelmassa on Vanhan kirkon messu – Pyhä rauha, joka järjestetään perjantaina 20. lokakuuta kello 18 Keskustorin Vanhassa kirkossa. Liturgia toimii oppilaitospastori Risto Korhonen.

Messun jälkeen järjestetään teejatko, jossa voi keskustella rauhantyöstä, sovinnosta ja sovittelusta. Alustuksen pitää professori Leonardo Emberti Gialloreti Sant'Egidio -yhteisöstä, joka on vuonna 1968 Roomassa syntynyt kristillinen yhteisö. Sen juuret ovat rukouksessa, köyhien palvelemisessa ja rauhantyössä.

Tilaisuus on kaikille avoin. Keskustelut tulkataan suomi–englanti–suomi.

Tampereen seurakuntien ja muutamien muiden uskonkuntien järjestämälle Rauhankävelylle lähdetään maanantaina 24. lokakuuta. Kokoontuminen on Vanhan kirkon edessä kello 16.45 ja lähtö kello 17.

Reitti kulkee monien rukoushuoneiden ohi. Kalevankankaan hautamaalla voi sytyttää kynttilän Muualle haudattujen muistelupaikalla, ja kävelylle voi ottaa mukaan led-valolyhdyn.

Päätepisteenä on Mormonikirkko, (Pellervonkatu 1), jossa keskustellaan rauhasta ja vieraanvaraisuudesta pienen tarjottavan äärellä, nyyttikesti-periaatteella.

Kävelylle toivotetaan tervetulleiksi osallistujia kaikista uskonnollisista yhteisöistä ja kirkkokunnista.

Onko maailmalla vielä toivoa? – Keskustelua rauhasta ja ympäristöstä

– **Kristityillä** ei ole lupa suhtautua välinpitämättömästi ympäristökysymyksiin, vaikka Jeesuksella ei ollutkaan mitään ympäristöpoliittista ohjelmaa, sanoo teologian tohtori, kirjailija ja tutkija **Eero Junkkaala**, joka luennoi Onko maailmalla toivoa -luentosarjassa lokakuussa Nekalan seurakuntatalossa.

– Jeesuksen kultainen sääntö ja rakkauden kaksoiskäskey toimivat kaikkina aikoina ja kaikissa kulttuureissa siten, että niiden noudattaja ottaa huomioon lähimmäisensä tarpeet.

– Lähimmäisiä ovat myös kaukaisissa maissa asuvat, ja heitä ovat myös tulevat sukupolvet, jatkaa Junkkaala, joka on kirjoittanut ympäristökysymyksistä uusimman kirjansa *Katastrofi* (Perussanomaa 2021).

Junkkaalan mukaan ilmastonmuutoskeskustelu saattaa lisätä tulevaisuudenpelkoa ja jopa lamaannuttaa ajattelemaan, että maailmalla ei olisi toivoa.

– On syytä muistaa, että tulevaisuutta arvioivilla tiedemiehillä on useita skenaarioita siitä, miten asiat tulevat menemään. Media ja poliitikot tarttuvat mieluiten pahimpaan vaihtoehtoon, sillä se myy parhaiten. Maailma voi kuitenkin toimia toisinkin, ja ihminen saattaa tehdä keksintöjä, jotka mullistavat kaikki skenaarit.

Junkkaala toteaa, että kristityillä ei ole muita ihmisiä parempia välineitä tulevaisuuden arvioimiseen.

– Hänellä on kuitenkin luottamus Jumalaan, jonka kädessä kaikki lopulta on. Siksi hänellä ei ole mitään syytä vaipua epätoivoon. Hänen tulisi olla toivon merkinä tässä maailmassa. ♦

Kirsi Airikka

Onko maailmalla toivoa -luentosarja 8.–10.10.

Nekalan seurakuntatalossa, Kuoppamaentie 23. Luennoitsijana Eero Junkkaala, juontajana Jorma Satama, musiikki Leena Juppala

• Su 8.10. klo 18.30–20.30: Sodat Jumalan suunnitelmassa. Kristitty rauhantekijänä

• Ma 9.10. klo 18.30–20.30: Jeesus ja ympäristökysymykset. Onko maailmalla toivoa?

• Ti 10.10. klo 18.30–20.30: Henkimaailman kohtaaminen. Jeesus, pahan vallan voittaja

Kuvat: Hannu Jukola

Hengellisen ohjauksen pastori Jussi Holopainen (vas.), ikonimaalari, pastori Vesa Fabrin ja Aleksanterin kirkon pastori Riikka Mattila iloitsevat Ikonipolun valmistumisesta Aleksanterin kirkkoon. Vaelluksen pääikoni *Ylösnoussut Kristus Emmauksessa* toimii vaelluksen lähtöpisteenä.

Ikonipolkua voi kulkea Aleksanterin kirkossa

Ikkunoita omaan elämään ja rukoukseen

Aleksanterin kirkon Ikonipolku avataan kävijöille 4. lokakuuta. Polku on tietävästi ensimmäisiä evankelis-luterilaisen kirkon rukousreittejä, joissa voi hiljentyä ikonien äärellä kirkkotilassa.

Moni on toivonut rukouspolkua Aleksanterin kirkkoon, joka on muutenkin monimuotoisen spiritualiteetin ja rukouksen paikka. Ikonipolku on hieno avaus, ja osa tätä kokonaisuutta, kiittää Tampereen seurakuntien hengellisen ohjauksen pastori **Jussi Holopainen**.

Aleksanterin kirkon pappi **Riikka Mattila** ajattelee, että ikonit sopivat erityisen hyvin Aleksanterin kirkkoon, koska siellä on jo ennestään kuvista ja teksteistä koottuja rukousalttareita.

– Kuvat ovat osa polkua ja kulkemisen virtaa. Kirkossa käy paljon ihmisiä sekä Tampereelta että muualta. Jotkut haluavat keskustella päivystäjän kanssa, mutta tosi moni haluaa vain olla, katsella kirkkoa, hiljentyä ja syyttää kynttilän.

– Polku tarjoaa ihmisille ikkunoita katsoa omaa hengellisyyttä ja elämää. Ikonit eivät ole ainoastaan taideteoksia, joita katsotaan, vaan kuvia, jotka katsovat sinua, pohtii Mattila.

Ikonit hiljentää rukoukseen

Kaikkiaan kymmenen ikonia on saanut kodin Aleksanterin kirkosta. Jeesuksen elämästä kertovat ikonit on vuosien saatossa maalannut **Vesa Fabrin**, joka toimi Tampereella sairaalapappina vuosina 1979–2013. Hän on monien kirkollisten tehtäviensä lisäksi toiminut 40 vuotta ikonimaalauksen opettajana.

Fabrin muistuttaa, että ikonit ovat alkukirkon yhteistä kuvaperinnettä. Kirkko jakautui vuonna 1054, jolloin idän ja lännen kirkkojen kuvaperinteetkin alkoivat eriytyä. – Nyt viime sotien jälkeen on kuitenkin molemmissa kirkkokunnissa eri tavoin palattu alkukirkon yhteiseen rikkaaseen ja syvään kuvaperinteeseen. Ikonista on tullut yksi kirkkojen ekumenian ilmentymä.

Vesa Fabrinin mukaan ikonin syvää hengellistä kuvakieltä ja tehtävää voi kuvata monin tavoin.

– Se on esimerkiksi rukoukseen hiljentäjä. Se on kahdensuuntainen ikkuna tuonpuoleiseen. Se ei ole kiiltokuva vaan kuin kuulutokuva tuonpuoleisesta.

Jumala puhuttelee kaikilla aisteilla

Luterilaista kirkkoamme on pidetty ennen kaikkea Sanan kirkkona.

– Kunpa voisimme kuitenkin havahtua ja iloita siitä, että Jumala puhuu hengellisesti monin tavoin myös silmiemme kautta esimerkiksi luonnossa, kotikirkon alttaritaulussa ja ikoneissa.

Fabrinin mukaan nykyaika on nopeasti vaihtuvien, usein levottomaksikin tekevi-

Pastori Vesa Fabrinin ensimmäinen, vuonna 1980 valmistunut ikoni *Mirhantuojanaiset* muistuttaa pääsiäisaamun ihmeestä ja ilosta, kun Jeesuksen hauta olikin tyhjä.

en sähköisten kuvien ja kuvavirtojen aikaa.

– Kotikirkon alttarikuva tai ikoni ovat pysähtyneitä ja pysäyttäviä, hiljentäviä kuvia; Jumalan väkevää, hiljentävää puhuttelua.

Myös Riikka Mattila ajattelee, että kirkkoa havainnoidaan hiljaisuudessa ja kaikilla aisteilla, ja polulla liikutaan hitaasti.

– Kirkon tila, henki ja ikonit kutsuvat varovaiseen tiedostavaan kulkemiseen ja viipymiseen.

Uusia näkökulmia

Aleksanterin kirkon kokoelma on syntynyt Vesa Fabrinin siveltimillä vuosikymmenten aikana. Polun pääikoni on *Ylösnoussut Kristus Emmauksessa*, joka alun perin sijaitsi Tuulan tuvassa Ilkon kurssikeskuksessa.

Fabrinin tekemä kelohonkainen alttaripöytäkokonaisuus on nyt kuin kunnianosoitus seurakuntien pitkäaikaiselle leirikeskukseksi ja sen johtajalle, Tuula Laakosolle, joka on kotoisin Kittilästä.

Polku alkaa pääikonin luota, Metso-kirjaston puoleisesta lasikopista. Reitti käy kaksi kertaa parvella.

Jussi Holopainen on huomannut, että yl-

hällä parvella kiertäessä voi saada uudelleen näkökulman kirkkotilaan sekä sen esineisiin ja väriin.

– Kun katsoo Kastepuuta ja alttaritaulua eri kulmasta, voivat ne puhutella ja avautua uudella tavalla.

Ikonipolun kulkijan tueksi on tehty esite, joka opastaa reitillä ja esittelee nimeltä jokaisen ikonin. Oma hiljentyminen tukevat viriketekstit, jotka on kirjoittanut Riikka Mattila. Lisäksi tulee esite, jossa on Vesa Fabrinin ajatuksia ikonitaiteesta. ♦

Kirsi Airikka

Ikonipolku on osa Tampereen seurakuntien Toivon vuotta ja toukokuussa 2024 järjestettävien Kirkon juhlien ohjelmaa.

Ikonipolun avajaiset keskiviikkona 4.10. kello 18 Aleksanterin kirkossa. Aleksanterin kirkko on avoinna tiistaista perjantaihin kello 11–18, lauantaina toiminnan mukaan ja sunnuntaina kello 10–15.

Vesa Fabrin kertoo ikoneista avajaisissa sekä Tuomas-illassa ma 23.10. kello 18–20 Aleksanterin kirkon kryptassa.

Auttaminen palkitsee

Moni työkokeiluun tullut nuori katsoi aluksi vain alaspäin. Siinä vaiheessa, kun nuori alkaa katsoa silmiin ja olemuksesta tulee ryhdikäs, näkee, että jokin muutos on tapahtunut. Se tuntuu tosi hyvältä, mieltii **Esa Matikainen**, joka on tehnyt 13 vuotta vapaaehtoistyötä Tampereen seurakuntien Ruokapankissa.

Matikainen joutui tuolloin jäämään työkyvyttömyyseläkkeelle.

– Ajattelin heti, että haluan tehdä ja pystyn kuitenkin tekemään vapaaehtoistyötä eläkkeelle jäämisestä huolimatta. Minulla ei ollut mitään tietoa vapaaehtoishommista, mutta sitten törmäsin erääseen Ruokapankin työntekijään, joka on minulle tuttu mies nuoruudesta.

Matikainen arvelee, että kiinnostus vapaaehtoistyöhön on lähtöisin hänen isältään, joka tapasi autella ihmisiä.

– Siksi minäkin päätin kokeilla. Nyt voin sanoa, että toisten auttaminen tuntuu hyvältä ja palkitsee, vaikka välillä onkin raskasta ja haastavaa.

Nykyisin Matikainen työskentelee Ruokapankin autonkuljettajana muutamana päivänä viikossa. Kuljetusten logistiikka sujuu hyvin mieheltä, jolla on koulutus ja pitkä työkokemus teollisuussähköasentajan, ko-

neasentajan ja autonkuljettajan ammateista.

– Ruokatavaroiden lastaaminen autoon on aika fyysistä hommaa, mutta samalla se pitää hyvässä kunnossa. Ei tarvitse käydä kuntosalilla. Lisäksi pyöräilen ympäri vuoden, ja syön paljon vihanneksia ja kuituja, kertoo 67-vuotias Matikainen.

Kolmen viime vuoden ajan Matikaisen apukuskina, ”repsikkana”, on ollut moni Ruokapankkiin työkokeiluun tullut nuori, jonka elämä on syystä tai toisesta haastavaa.

– Ruokaa hakiessa jutellaan, tietenkään luottamuksellisesti. Meillähän on hyvin aikaa, kun ajamme paikasta toiseen. Toiset ovat aluksi hiljaisia, mutta pikkuhiljaa keskustelu lisääntyy, kun löydämme keskinäisen luottamuksen.

Esa Matikainen on kertonut nuorille omista opiskeluistaan ja työpaikoistaan.

– Parasta on, kun näkee, että monessa nuoressa on aineksia. Nuoren kanssa keskustellessa ja hänen työntekoaan seuratesa voin antaa vinkkejä, mille alalle kannattaisi pyrkiä.

Matikainen on kuitenkin oivaltanut, että me kaikki olemme omia persooniamme, ja erilaisia luonteeltamme. Sitä tulee kunniottaa.

– Kaikilla ei ole yhtä paljon voimavaroja. Esimerkiksi erityisnuoret uupuvat helposti; itse näen sen monista, ja minun pitää sitten välittää tietoa nuoren voinnista eteenpäin Ruokapankin ohjaajille.

Matikainen on saanut nuorilta hyvää palautetta.

– Ehkä olen pystynyt antamaan heille jotakin. Moniin olen pitänyt yhteyttä työkokeilun jälkeenkin. Ennen kaikkea olen itse saanut paljon heiltä.

Monen työkokeilijan elämä on kuitenkin tuulista, eikä ihminen aina pääse omille ja loilleen tuestakaan huolimatta.

– Varsinkin päihteidenkäyttäjillä on paljon ongelmia, ja heihin on vaikea saada kontaktia, pahoittelee Matikainen.

Tutuiksi tulleiden nuorten vastoinikäymiset ovat koskettaneet häntä.

– Harmittaa tosi paljon, jos esimerkiksi nuoren koulu jää jostakin syystä kesken.

Nuorten ohella Matikaisen repsikkana on usein istunut maahanmuuttaja, joka tulee työkokeiluun opiskelemaan suomen kieltä.

– Olen pärjännyt hyvin heidänkin kanssaan, ja olen itse oppinut heiltä vähän englantia.

Kielitaito onkin ollut hyödyksi, sillä Esa Matikainen pitää matkustamisesta. Seuraava loma on jo varattu Kanarialle joulukuussa. Tulevaisuudessa mies haluaisi matkustella enemmänkin. Mieluisinta puuhaa on kuitenkin vapaaehtoistyö Ruokapankissa.

– Haluan jatkaa täällä toistaiseksi niin kauan kuin jaksan ja minua tarvitaan. ♦

TEKSTI: **Kirsi Airikka**
KUVA: **Hannu Jukola**

Ruokapankin vapaaehtoinen Esa Matikainen saa auttaa vähävaraisia ihmisiä. Lisäksi hän toimii tukihenkilönä monelle työkokeilijalle.

Lukijalta

Hieno messu

Tämän aamun messu Tuomiokirkossa oli niin hieno. Musiikki aivan huikea, lohdutti, rauhoitti, kohotti mieltä. Kiitos!

Päivi Mattila

Toimituksen lisäys: Palaute koskee messua 10. syyskuuta 2023. Messun toimitti Antero Niemi, urkurina oli Esa Toivola ja kanttorina Eveliina Ylikoski.

Tekoa vai pelkkiä sanoja ympäristön puolesta?

Pitkjärvi on erämainen rotkojärvi Ilkossa, Tampereen ja Kangasalan rajalla. Keväällä mustarastaiden lurittelu kantautuu näköalatasanteella maisemaa ihailevan korviin, kuin ihmeellisen taikahuilun soitto. Kesällä muhkeat puustot pullistuvat järven ylle, ja asukasyhdistyksen lenkkisaunasta uimaan pulahtaessa olo on kuin polskisi Amazonin virrassa.

Syksyllä jyrkät rinteet maalautuvat havisevien haapojen värisinfoniaan, ja talvella hangilla kiidetään sukset jalassa tai ihailaan vanhan Wikholmin huvilan kallioilta ryöpyäviä, jääksi jäähmettyneitä vesimassoja.

Kuulostaako idylliseltä? Sitä se toistaiseksi onkin ollut. Tällä hetkellä kiivas rakentaminen kaupungin, seurakuntien ja yksityisten maille kuitenkin muokkaa Pitkjärven alueen jylhiä kalliomaisemia, järvien ekologiaa ja erityislaatuista luontoa.

Monelle seurakuntalaiselle luontoympäristössä järjestetyistä juhannusmessuista tai rippileireistä tuttu Ilkon kurssikeskus on yksi kaavoitettavista tonteista. Valtakunnallisesti arvokkaan jyrkännealueen välittömään läheisyyteen suunnitellaan neljää 4–6-kerroksista taloa sekä parkkialueita lähes sadalle autolle.

Kurssikeskuksen vieressä sijaitsee Tampereen seurakuntayhtymän omistamia sekä hiljattain myymiä tontteja. Niiltä on asukkaiden vastustuksesta huolimatta jo räjäytetty peruuttamattomasti peruskalliota ja kaadettu vanhaa metsää aivan kansallisesti arvokkaan jyrkänne harjalta. Kurssikeskuksen suunnitelma on jatkoa tälle seurakunnan kiinteistökehitykselle.

Tampereen seurakuntayhtymän kiinteistöjohtaja Heikki Päätalo perustelee (YLE 14.9.) kerrostalojen rakentamista kurssikeskuksen tontille sillä, että se on jo rakennettua ympäristöä. Ajatella, miltä näyttäisi, jos esimerkiksi Hämeenlinnan Aulangon näkötorin lähistön nurmialueille rakennettaisiin vastaavia kerrostaloja? Orhan sekin rakennettua ympäristöä. Eivätkä Ilkosta Pitkjärvelle aukeavat maisemat kalpe-ne Aulangon rinnalla ollenkaan.

Seurakuntien ympäristöohjelmassa sanotaan: "Jumalan antamasta maailmasta huolehtiminen on tehtävämme", ja kirkon omassa ympäristödiplomissa puolestaan sitoudutaan edistämään ennakoivaa ympäristöajattelua. Seurakuntayhtymä lupaa tehdä "jo tänään sen, minkä laki vaatisi vasta huomenna". Ympäristödiplomin mukaan Tampereen seurakuntayhtymä lupaa myös kilvoitella, jotta teot vastaisivat sanoja.

Herää kysymys siitä, miten ympäristöohjelmassa mainittu vastuunkanto ja kilvoittelu toteutuvat Ilkon tonttien kohdalla? Ulospäin vaikuttaa helposti siltä, että ihanteet jäävät nimenomaan sanojen tasolle.

Alueen asukkaiden valitusten perusteella kurssikeskuksen tontin alkuperäisiin suunnitelmiin on kyllä

tehty joitakin positiiviseen suuntaan meneviä muutoksia. Väkisinkin pohtii, olisiko näitäkään muutoksia tehty omatoimisesti seurakuntien toimesta ilman aktiivisten asukkaiden ja muiden alueen luontoarvon ymmärtävien huolta.

Loppuvuodesta julkaistavan korjatun suunnitelman yksityiskohdat eivät ole toistaiseksi julkisia. Tällä tietoa uudessa suunnitelmassa on luvattu ottaa huomioon muun muassa hulevedet, puiston yhteiskäyttö sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet tontilla.

Lähimpänä jyrkännettä ollut kerrostalo on suunnitelmista poistettu kokonaan ja neljää muuta siirretty kauemmas jyrkänne reunalta. Siirrosta on kuitenkin kyse vain muutamista metreistä (*Kangasalan Sano-mat* 8.9.). Poistetun talon myötä rakennusoikeutta on vähennetty kymmenen prosenttia. Mikäli rakennusoikeudesta edelleen aiotaan käyttää 90 prosenttia, ja yksi talo poistetaan, tarkoittanee se sitä, että neljää jäljelle jäävää taloa korotetaan entisestään.

Niin julkisten toimijoiden, kuten seurakunnan, kuin yksilöiden on hyvä miettiä, mitä haluamme jättää jälkipolville. Emme voi ajatella omia tekemisiämme irrallisena kokonaisuudesta, vain pisarana meressä. Näin on myös Ilkon kurssikeskuksen kohdalla.

Sekä Kaukajärven että Pitkjärven pohjoisranta on muokattu Kangasalan ja Tampereen toimesta rakentamisella viime vuosina runsaasti. Mikäli vielä suunnitteilla olevat kaavat toteutuvat, alueelle nousee lukuisia kerros- ja omakotitaloja sekä ohitustie, joiden kokonaisvaikutus melutasoon, järvien ekologiaan ja sekä virkistys- että luontoarvoihin tulee olemaan arvaamaton. Seurakunnan päätökset Ilkosta ovat osa tätä kokonaisuutta.

Tampereen kaupunkiseudun teettämässä kyselyssä tärkeimmäksi kehittämisteemaksi kaupunkiseudulla koettiin luonto, virkistysalueet ja niihin liittyvät palvelut. Kyselyyn vastasi noin viisituhatta eri-ikäistä asukasta. Noin kolmetuhatta ihmistä on allekirjoittanut Pelastetaan Pitkjärvi ja Ilkon upeat kalliot -adressin. Liitän siis ääneni heihin ja vetoan seurakuntayhtymää kilvoittelemaan ollakseen oman ympäristödiplominsa ja -ohjelmansa mukainen. Jotta sanoista tulisi tekoja.

Vetoan teitä päättävässä asemassa olevia ottamaan aikalisän Ilkon kurssikeskuksen tontin kehittämisen kanssa. Pyydän teitä tekemään kaikkenne, että löydetään vaihtoehtoinen Pitkjärven ympäristöä, kyläläisiä ja kulttuurihistoriaa vaaliva ratkaisu, seurakunnan omistamien maiden osilta.

Teillä on käsissänne helmi, jota ei koskaan saada takaisin, mikäli sen turmelua jatketaan.

Inkeri Lilja

Näytettävä esimerkkiä

Olen surullinen seurakuntayhtymän toimista omistamillaan/myymillään mailla. Yhtymällä ei ole taloudellista hätää, mutta silti se maksimoi rakennustehokkuuden alueillaan eikä kaihdakaan rantarakentamista ja rakentamista kulttuuriperintö- ja luontokohteisiin, esimerkiksi Ilkko ja Salonsaari. Jyrkänneelle rakentaminen on myös rantarakentamista.

Luontokato on tosiasia, ja seurakuntayhtymän tulisi näyttää esimerkkiä luomakunnan varjelemisessa. Kun arvokkaita luonto- ja kulttuurikohteita tuhoetaan, niitä ei saada enää koskaan takaisin.

Emilia Olkanen

siitä maininta tekstin yhteyteen ja käytettävä nimimerkki. Tällöin yhteystiedot jäävät vain toimituksen tietoon.

Palautetta ja lukijapostia voi lähettää osoitteisiin: toimitus@siltalehti.fi, Silta, Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä, PL 226, 33101 Tampere ja siltalehti.fi/palaute.

HENGEN LEIPÄÄ

Helka Korpela
Eläkkeellä oleva lasten-
suojelun sosiaalityöntekijä
Kalevan kirkolta

Leipää pelloilta maan

Lapsuuteni hyviä muistoja on leivän hakeminen aitasta, jyvälaarista, johon ruislimput laitettiin säilöön kesäaikaan. Voi sitä tuoksua, kun leivän kuoren rosoiseen pintaan oli jäänyt jyviä.

Naapurin pohjalaistaloissa saattoi vielä tuolloin olla reikäleipiä rivissä tuvan orsilla.

Laatokan Pähkinäsaaressa solmittiin rauha Ruotsin ja Novgorodin välillä vuonna 1323. Tutkijoiden käsitys on, että se vaikutti myös Suomen alueen leipäkulttuurin jakautumiseen: lännessä syötiin reikäleipiä, itäpuolella limppuja.

Lännessä hapanleipää leivottiin harvemmin, ja leipä kuivattiin. Savossa ja Karjalassa syötiin tuoretta, pehmeää leipää. Leipäjuuri saattaa olla hyvin vanhaa perua, sillä hapanjuuri säilyy taikinatienussa.

Leipäaikinan päälle tehdään usein ristinmerkki niin idässä kuin lännessäkin.

Raamattu on täynnä tarinoita leivästä. Juutalaiset pakenivat kiireellä Egyptin orjuudesta, eivätkä he ehtineet hapattaa leipäaikinaa. Edelleen he

"Leipä on ollut elämän ja selviytymisen vertauskuva läpi historian."

viettävät happamattoman leivän juhlaa vieläpä kahdeksan päivän ajan.

Leipä on ollut elämän ja selviytymisen vertauskuva läpi historian.

Pysy leivässä, sanotaan: että on työtä ja toimeentuloa. Leipä miehen tiellä pitää. Lapsi tuo leivän tullessaan. Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat. Jo otti ohrakyrä, totesi Lahtinen Tunte-mattomassa.

Tänään, kun sotaa käydään Euroopassa, puhutaan huoltovarmuudesta: täytyy olla myös viljaa omasta takaa säilössä – pahan päivän varalle.

Leivällä on keskeinen osa Uuden testamentin kertomuksissa, Jeesuksen elämässä, ihmeteoissa ja vertauksissa.

"Jeesus kulki kerran sapattina viljapellon laitaa ja hänen opetuslapsensa alkoivat kulkiessaan katkoa tähkäpäitä."

"Sitten Jeesus otti ne viisi leipää ja kaksi kalaa, katsoi ylös taivaaseen ja lausui niistä kiitoksen. Hän mursi leivät ja antoi ne opetuslapsilleen kansalle tarjottaviksi."

Monilla kansoilla on edelleen tapana murtaa leipä. Ystävyysseurakunnassamme Unkarissa romani naiset paistavat valtavan, monikiloisen leivän, ja siitä murramme paloja yhteisellä aterialla.

Kalevan kirkolla Lähi-Idästä kotoisin olevat miehet paistavat naan-leipää, perinteistä ohutta vehnäleipää. Ukrainalaiset voitelevat padassa paistetun leipänsä valkosipuliöljyllä.

"Jeesus otti leivän, siunasi, mursi ja antoi sen opetuslapsilleen."

"Minä olen elämän leipä." ♦

Hengen leipää on *Silta*-lehden juttusarja, johon toimitus pyytää kirjoituksia seurakuntalaisilta sekä seurakuntien työntekijöiltä.

Kirjoita mielipiteesi Sillan lukijapalstalle!

Kirjoita Sillan yleisönosastoon mieltäsi askarruttavasta asiasta tai anna palautetta lehdestä. Tekstin ihannepituus on noin 1200 merkkiä välilyönteineen.

Lukijalta-palstalla julkaistavaksi toivottuihin teksteihin on aina liitettävä lähettäjän nimi ja yhteystiedot.

Jos haluat tekstin julkaistavaksi nimimerkillä, laita

SATTUMUKSIA KIRKON KULMILTA

Kuva: Vapriikin kuva-arkisto/ Reino Branthin

Varovasti nyt! Piispa Gulin ja seurue ovat korkeuksissa.

Päätähuimaava piispantarkastus

Nyt ollaan niin pitkällä vuoden kierrossa, että eiköhän Sattumuspalstalla ole taas kutkuttavan kuva-arvoituksen aika.

Siis aivojumbppavarusteet ylle ja havaintokyky ääriasentoon, nyt mennään!

Alkuun vähän pohjatietoja: on lokakuu 1961 ja meneillään piispa E. G. Gulinin suorittama piispantarkastus – hän on herrasmies mustassa hatussa ja valkoisessa kaulahuivissa. Muita henkilöitä en tunnista, joskin joukossa ovat ainakin asessori Tauno Sutinen sekä pastorit Simo Talvitie ja Matti Paarma.

Mutta missä ollaan? Mitä piispa on tarkastamassa?

Järvinäköalasta voi päätellä, että... niin, Tampereella kun ollaan, siitä ei voi päätellä paljoakaan.

Jättikokoiset kirjaimet sen sijaan tarjoavat langanpään. L tai T, Z, I, V, ehkä P... Tzivp? Hmm... ei erityisen hyödyllistä.

Paitsi että hetkonen: tukirakenteet ovat kameraan päin, joten kirjaimet ovat kuvatut takaa. Niitä pitää siis katsella peilikuvina.

No nyt alkoi seljetä!

Oikealta vasemmalle lukien "tzivp":istä tulee "qvist", ja kun sen

yhdistää maisemiin, tehtävä alkaa jo helpottua – ainakin jos tuntee paikallista teollisuushistoriaa.

Jospa paljastan vastauksen saman tien: "qvist" on sanan "Enqvist" loppuosa, ja Tampereen tapauksessa se viittaa Lielahdessa puunjalostusta harjoittaneeseen J. W. Enqvist Oy:hyn.

Gulin oli siis tarkastamassa tehdasaluetta, eikä ihme – olihan se suorastaan hallitseva tekijä Harjun seurakunnan pohjoisosien elämänmenossa. Lielahden seurakuntatalon tonttikin oli yhtiön lahjoittama.

Mutta mikä tehtaan rakennuksista tarjosi tällaiset maisemat?

Vapriikin kuva-arkiston valokuvia selailemalla se selviää: ollaan voimalaitoksen kattilarakennuksen katolla.

Paikka oli toki sovelias vierailulle jo silkan näköalain takia: Gulin saattoi yhdellä silmäyksellä tarkastaa tehtaan, melkein päi koko seurakunnan alueen!

Lisäksi rakennusta kelpasi näyttää, koska se taisi olla tehtaan tuorein ja ajanmukaisin osa. Toisessa vierailusta otetussa kuvassa Gulin seurueineen hämmästelee uutuuttaan kiiltäviä kattiloita

ja viimeisintä huutoa -mallista vipstaakipöytää.

Jos piispalle haluttiin esitellä moderneinta modernia, niin tässä sitä nyt oli!

Mutta se, mikä kerran on uusinta uutta, voi jo pian olla historiaa.

Enqvist-kyltti otettiin kattilarakennuksen katolta jo ajat sitten, ja tehtaan toiminta päättyi 2008.

Nyt piispan korkeuksista katselemalle alueelle nousee uusi Länsi-Tampereen voimatekijä, Hiedanrannan kaupunginosa, jota luotaessa vanhaa rakennuskantaa on säilytetty. Kattilarakennus sai kuitenkin mennä: se purettiin loppuvuodesta 2018.

Juuri tätä näkymää ei siis enää voi tavoittaa, mutta jotain vastaavaa on tiedossa: kattilarakennuksen tietämille suunnitellaan uutta, katoterassilla varustettua kerrostaloa.

Jos Hiedanranta aikanaan päätty tarkastettavaksi, niin enpä ihmettelisi, jos piispa silloinkin vietäisiin samaan päätähuimavaan paikkaan. ♦

Mikko Pollari

Lähteet: *Aamulehti* 7.10.1961; hiedanranta.fi; siiri.tampere.fi; Silfverhuth, *Voitto: Tampereen seurakuntahistoria 2* (SKS, 2013)

KOLUMNI

Ville Vuolanto

Varhaiskristillisyyteen perehtynyt antiikintutkija ja luottamushenkilö Eteläisestä seurakunnasta

Kuva: Hannu Jukola

Raamatullisuus ja tulkintojen rikkaus

Usein kuulee väitettävän, että joku ei lainkaan tulkitse Raamattua, vaan lukee sitä kuten se on kirjoitettu, puhtaana Jumalan sanana. Tämä on itsepetosta.

Raamatun tulkintaa ohjaavat vääjäämättä aiemat tulkinnat, oma hengellinen tausta ja kristilliset perinteet, oma näkemys luonnollisesta ja oikeasta sekä oma raamattunäkemys.

Raamatun tekstin tulkinnanvaraisuudesta on lukuisia esimerkkejä. Yli 1500 vuoden ajan pidettiin itsestäänselvänä, että Raamattu puolustaa orjuutta ja orjien omistamista. Samoin on tulkittu, että hyvin yksiselitteinen verensyöntikielto (Ap.t. 15:29) ei päde, koska sen on katsottu olevan ristiriidassa tärkeämpien Raamatun ohjeiden kanssa. Tätä lueteloa olisi helppo jatkaa.

Tällä hetkellä raamatullisuuteen vedotaan usein homoseksuaalisuutta koskeissa asioissa. Eräät Raamatun kohdat on perinteisesti tulkittu homoseksuaalisen rakkauden poissulkeviksi – ja vaikka ymmärrän, että näin asian voi yhä tulkita, itse ajattelen tämän näkemyksen olevan ristiriidassa tärkeämpien Raamatun ohjeiden kanssa.

Miksi pelkäisimme tulkintojen rikkautta?

Tämän lisäksi Uudessa testamentissa seksuaalisuhteet samaa sukupuolta olevien välillä yhdistetään epäjumalten palveluun sekä seksuaaliseen moraalittomuuteen ja irstailunhaluun, eikä homoseksuaalisuuteen erillisenä seksuaalisena suuntautumisena.

Antiikintutkijan on tämä helppo ymmärtää: varhaiskristillisessä maailmassa kun ei lainkaan tunnettu mahdollisuutta, että kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä voisi tasavertaisina rakastaa toisiaan.

Nyky-Suomessa avioliittoon haluavien motiivi ei ole sen kummemmin epäjumalanpalvelus kuin irstailukaan. Itse asiassa juuri päinvastoin: halu rekisteröidä ja saada siunaus kertoo vakiintuneesta ja sitoutuneesta parisuhteesta. Tulkintani onkin, että raamatullista olisi sallia samaa sukupuolta olevien parisuhteiden kirkollinen siunaaminen. Rakkaus on rakkautta.

Mutta ovatko toisella tavalla Raamattua tulkitsevat ihmiset vääjäämättä epäraamatullisia, jopa epäkristillisiä? Jokaisella on oma tapansa lukea ja ymmärtää Raamattua. Omasta tulkinnasta eroava näkemys ei tarkoita, että toinen olisi laput silmillä tai maailman mukaan kulkeva ja tahallaan epäraamatullinen.

Aivan liian helposti loukkaamme lähimmäis-tämme kyseenalaistamalla tämän kristillisyyden, emmekä kuuntele, miksi tämä on päätynyt toisenlaiseen tulkintaan.

Raamatussa on neljä evankeliumia, jotka kertovat samoista tapahtumista neljällä eri tavalla. Miksi pelkäisimme tulkintojen rikkautta? ♦

Kolumnistien esittelyt ja kommentointi: siltalehti.fi/puheenvuorot

SILTA

siltalehti.fi

10. vuosikerta

• Kustantaja / julkaisija:

Tampereen ev. lut. seurakunnat

• Toimitus:

päätoimittaja Kirsi Airikka 050 381 0970,

toimitussihteeri Asta Kettunen 050 438 2716,

s-posti: toimitus@siltalehti.fi ja

etunimi.sukunimi@evl.fi. Osoite: Seurakuntien talo,

Näsilinnankatu 26, PL 226, 33101 Tampere.

• Kaupalliset ilmoitukset

Tamperelainen – ilmoitusmyynti

Tero Taipale, 040 641 1163

tero.taipale@tamperelainen.fi

Aineistot: tre.ilmoitukset@tamperelainen.fi

Mediamyynti Sacrum-Kotimaa Oy

Pirjo Teva p. 040 680 4057, Juha Kurvinen p.

040 665 5983, s-posti: etunimi.sukunimi@kotimaa.fi

• Jakelu: Tamperelainen.

Jakelupalautte: jakelupalaute.fi@silta tai

Suomen Suoramainonta Tampere, 040 085 9766

• Tilaukset: sari.laakso@evl.fi, 03 219 0111

• Taitto: Timo Saarinen/ pelagus.fi

• Painosmäärä: 93 000 kpl

• Paino: Sanoma Manu, Tampere

• ISSN: ISSN 2342-0979 (painettu),

ISSN 2342-0987 (verkkojulkaisu)

• Seuraavat lehdet ilmestyvät:

ke 1.11., aineisto viimeistään 11.10.

ti 5.12., aineisto viimeistään ti 14.11.

Kun elämä ei lopu, se jatkuu

Vuoden 2022 Harrastajateatteriksi valittu tamperelainen Tukkatheateri tarttuu nyt Marjo Niemen räiskyvän synkkään komediaan *Näytät vieraalta rakas*.

Näytelmän keskiössä ovat mutkikkaat ihmissuhteet, surut, salaisuudet – koko elämä puserrettuna pieneen lasikoppiin.

Millaisia selviytymiskeinoja ihmisellä on läheisen ihmisen kuollessa – tilanteessa, jossa kaikki on vierasta ja pelottavaa? Yksi hakee lohtua Jumalasta, toinen vihasta ja kolmas vanhasta rakkautta. Onko selviytymiskeinolla lopulta väliä, kun elämä muuttuu perustavanlaatuisesti?

Vaikeat perhesuhteet, hyväksynnän hakeminen ja elämän lopullisuus tanssivat Tukkatheaterin lavalle, kun lentokone törmää lintuparveen, ja Harri kuolee.

Harrin ruumista vastaanottamaan tullut perhe joutuu odottamaan ja katsomaan, kuinka heidän omat elämänvalintansa törmäilevät lentokentän odotustilan seiniin. Näytelmä on ihmissuhteissa monin tavoin esiin tulevien roolien ilotulitusta, ja muistutus siitä, että aina, kun elämä ei lopu, se jatkuu.

Teoksen on ohjannut Minerva Ketukuja ja musiikista vastaa Jaakko Mela. Näyttämöllä nähdään Tukkatheaterin pitkän linjan näyttelijöitä.

Kuva: Juho Laitinen

Näytät vieraalta rakas, ensi-ilta Tukkatheaterissa 7.10. kello 19. Esi-tyksiä 18.11. asti. Liput ja lisätiedot: tukkatheateri.fi

Tukkatheaterin *Näytät vieraalta rakas* -näytelmän rooleissa ovat Anne Karema (vas.), Jaakko Mela, Päivi Rötö ja Leila Ahonen.

Sana soi -illassa toivon näköaloja

Lokakuun Sana Soi -illassa ollaan liikkeellä toivon näköaloissa. Puhujana illassa vierailee tamperelainen lääkäri, teologian maisteri ja kirkkohallituksen täysistunnon jäsen Kalle Mäki.

Hän puhuu toivosta lääkärinä ja seurakunnan jäsenenä, ja myös Jeesuksen sovitusyöstä ja hänen antamastaan toivosta.

Illan musiikkivieras on laulaja Maria Piironen, joka käyttää taiteilijanimeä Manna-Maria. Hän on laulanut lauluhytyleydyksiä sekä monissa kokoonpanoissa ja projekteissa. Syksyllä 2020 syntyi äänite *Uutta elämää* muusikko Lasse Heikkilän kanssa.

Illassa on mukana myös Tuomiokirkkoseurakunnan seurakuntapastori Leea Lehtonen, säestäjä Maila Böhm ja aluejohtaja Kari Kuusisto. Illan juontaa musiikkisihteeri Anna Pöyhönen.

Kolehti kannetaan Suomen Raamattuopistolle, joka vastaa järjestelyistä Tampereen Tuomiokirkkoseurakunnan kanssa.

Sana Soi – Toivon näköaloja

sunnuntaina 22.10. kello 18
Finlaysonin kirkossa. Kirjamyynti, teettarjoilu

Ihmiseksi-näytelmässä pohditaan ihmisen arvoa

Tampereen Teatterin Ihmiseksi-näytelmä on satiirinen kuvaus siitä, mitä tulevaisuuden ihmisen täytyy tehdä kelvataksaan yhteiskuntaan.

Julman hauska se kertoo Jättekukkulalla eläneiden Liisan ja Matin kautta, kuinka lujille voivat joutua esimerkiksi ilman koulutusta jääneet ihmiset, jotka eivät oikein osaa mitään. Näytelmä herättää miettimään osattomuutta ja ihmisen arvoa.

Ennen kuin he pääsevät yhteiskunnan jäseniksi ja muuttuvat ihmisiksi, Liisan ja Matin tulee läpäistä Virkailijan testi. Molemmat pääsevät töihin lähihoitajiksi hoi-

vakotiin. Työ kuolevien parissa on kuitenkin niin raskasta ja toivotonta, että ihmisenä oleminen alkaa uuvuttaa.

Uutuusnäytelmän on kirjoittanut kirjailija Kari Hotakainen, joka on ennenkin käsitellyt yhteiskunnallisia aiheita teoksissaan. Myös tämä teos antaa aineksia ja näkökulmia maailmanmenon pohtimiseen.

Näytelmän ohjaa Tuomo Rämö. Rooleissa nähdään Elina Rintala, Matti Hakulinen ja Eeva Hakulinen.

Kirsi Airikka

Ihmiseksi Tampereen Teatterin Frenckell-näyttämöllä 14.12. saakka

Elina Rintala ja Matti Hakulinen ovat *Ihmiseksi*-näytelmän Liisa ja Matti.

Kuva: Heikki Järvinen

KUA Kirkon Ulkomaanapu

Testamentti on kaunis tapa auttaa

Jo pienelläkin osuudella omaisuudestasi on suuri merkitys kehitysmaiden köyhimmille ihmisille. Lapset voivat päästä kouluun, nuoret saada ammattikoulutusta ja naiset keinoja hankkia toimeentulon.

Testamentin teko ei ole vaikeaa.

Tilaa maksuton testamenttioppamme:

asiakaspalvelu@kirkonulkomaanapu.fi

kirkonulkomaanapu.fi/testamentti

020 787 1201

(Puhelun hinta 8,35 snt/puhelu + 16,69 snt/min)

Konserttitarjotin

Kuva: Maarit Kyriäinen

Susanne Kujala on Suomessa asuva saksalainen urkuri, joka esiintyy solistina, kamarimuusikkona ja improvisoijana.

Suomalaista kirkollista nykymusiikkia

Valon ääniä -festivaalin teemana on tänä vuonna suomalainen kirkollinen nykymusiikki. Olli Kortekankaalta on mukana tuore teos *Vähän ennen yötä*.

- Susanne Kujala, urut ja ääninauha to 19.10. kello 19 Tuomiokirkko. Suomalaista, espanjalaista ja yhdysvaltalaista nykymusiikkia sekä ranskalaisromantiikkaa
- Annika Konttori-Gustafson, piano ja Jan Lehtola, urut, pe 20.10. klo 19 Kalevan kirkko. Nykymusiikkia koskettimille
- TriAngel -lauluyhtye ja Jan Lehtola, urut

la 21.10. klo 19 Tuomiokirkko. Uutta kirkkomusiikkia

- Urkumatinea su 22.10. klo 15 Tuomiokirkko. Osmo Honkanen soittaa urkuteoksiaan, mukana kantaesitys.
- Improflow-tapahtuma su 22.10. klo 19 Kalevan kirkko. Hale Heikkilä, instrumentit ja elektroniikka. Hetkestä syntyviä äänimaisemia voi kuunnella oman tyynyn ja peiton kanssa.

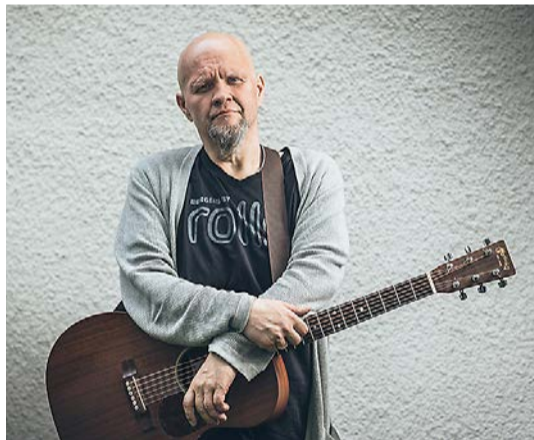
Festivaalipassi kaikkiin konsertteihin 20 €. Lisätietoa: valonaania.fi

Lielahden Gospelkirkossa Jyrähtää

Pitkän linjan artisti J. Jyrä konsertoi Lielahden kirkossa 6. lokakuuta kello 19. Hänen musiikissaan on läsnä sekoitus pohdiskelua rukousta ja sielunhoidollista sävyä sekä kansanmusiikin sävyillä maustettua juurevan puolelle kääntyvää pop-musiikkia.

Ennen konserttia on mahdollista istahtaa kahvikupin äärelle kello 18 alkaen. Konserttiin on vapaa pääsy. Kymmenen euron ohjelmatulot ohjataan Harjun seurakunnan lähetystyölle.

Soolona akustisesti esiintyessään Jyrä synnyttää läheisen vuorovaikutuksen yleisönsä kanssa.

Kuva: Miika Nuorva

Kuva: Ville Hautakangas

Pirkanpoikien matkalähtökonsertti pidetään Aleksanterin kirkossa lauantaina 14.10. kello 19. Ohjelmistossa on muun muassa J.S. Bachin, G. Faurén ja W.A. Mozartin teoksia, suomalaisia sävellyksiä sekä riemukkaita afrorytmejä.

Pirkanpojat matkaa Islantiin

Tamperelaisen poikakuoron Pirkanpoikien 45 laulajaa lähtee lokakuussa konserttimatkalle Islantiin. Tarkoituksena on pohjoismaisen nuorisokuoroyhteistyön kehittäminen ja kulttuurikohteisiin tutustuminen.

Pirkanpojat järjestää Reykjavíkissa Langholtskirkja-kirkossa kuorotyöpajan ja yhteiskonsertin Graduale Futuri -nuorisokuoron kanssa. Toisena

ystävyytskuorona toimii Reykjavíkin poikakuoro, ja kuoro konsertoi myös Selfossin kirkossa.

Covid-19 -pandemia perui suunnitellun Japanin-kiertueen, ja hanke toimii samalla poikakuoron 50-vuotisjuhlamatkana. Viikon aikana tutustutaan esimerkiksi Hallgrímskirkja-kirkkoon ja Alvar Aallon suunnittelemaan kulttuurikeskukseen Pohjolan taloon.

Hyvät sanat kantavat

YK:n päivänä, tiistaina 24.10. kello 19 kokoonnutaan Pispalan kirkkoon kuulemaan Jaakko Löyttyä ja Jouko Mäki-Lohiluomaa sekä folk-yhtyeen Organ Loft Hippiesin jäseniä. He johdattavat ikivihreiden sävelien myötä kohti toivoa, iloa ja yhteistä hyvää.

Illan aikana myös lauletaan yhdessä ja kuullaan kirjailija Kaija Pispalan tekstejä. Tilaisuuteen on vapaa pääsy.

Kuorot tuovat Valon hämyä

Tampereella järjestetään jo toista kertaa valtakunnallinen Suomalainen kuoronjohtajakilpailu 27.–29. lokakuuta. Kisan ohjelmaan kuuluu myös kuorojen yhteiskonsertti, jossa tänä vuonna esiintyvät tamperelainen Kamarikuoro Näsi ja helsinkiläinen Akademiska Damkören Lyran.

Luantain 28.10. kello 19 Valon hämyä -konsertissa Tampereen tuomiokirkossa esiintyy yli 80 laulajaa.

Kamarikuoro Näsin soinnissa, esitystavoissa ja teksteissä kuuluvat valon suunta, sen lähde ja tilan tuntu. Kuoron taiteellinen johtaja on tammikuusta alkaen Julia Lainema.

Akademiska Damkören Lyran laulaa muun muassa kaksi osaa amerikkalaisen säveltäjän David Langin minimalistisesta teoksesta *Love Fail*, johon Lang on saanut inspiraation Tristanin ja Isolden tarinasta.

Hieman samaa tyyliä edustaa Arvo Pärt (1935–) ja hänen teoksensa *Zwei Beter*. Pärtin teoksia leimaavat usein syvä uskonnollisuus ja tyylliset vaikutteet renessanssikontrapunktista.

Kuoro on yksi Suomen merkittävimmistä naiskuoroista. Sen taiteellisenä johtajana toimii Riku Laurikka, mutta iltakonsertin johtaa varakuoronjohtaja Venla Repo.

Vapaa pääsy, ohjelma 15/10 € ovelta

Tunnelmointia oboella

Espanjalainen muusikko Dimaz Ruiz on asunut Suomessa kymmenkunta vuotta. Sitä ennen hän valmistui oboistiksi Madridin Conservatorio Superiorissa ja Suomeen muuttamisen jälkeen orkesterinjohtajan maisteriksi Sibelius-Akatemiassa. Freelance-kapellimestarina hän on työskennellyt Espanjassa ja Suomessa.

Finlaysonin kirkossa sunnuntaina 8.10. kello 19 Ruiz soittaa C.P.E. Bachin *Oboekonserton* ja Ennio Morriconen teeman elokuvasta *The Mission* (Linnake). Tampereen Kamarimuusikkuseuran orkesterin ohjelmassa on lisäksi Scarlattin, Schubertin ja Holstin säveliä.

Orkesteria johtaa Miika Jämsä. Vapaa pääsy, ohjelma 15 €

Kuva: Pekka Agarthin

Dimaz Ruiz soitti viime kauden Tampereen Filharmonian ja toimii nykyään Tamkissa orkesterinjohtajan ja orkesterimusiikin lehtorin sekä oboenopettajana.

Elämänpuu

Tommi Kalenius | Jari Kekäle

7.10. TAMPERE
TUOMIOKIRKKO
KLO 19.00

KONSERTTIKIERTUE JYVÄSKYLÄ | SEINÄJOKI | OULU | TAMPERE | HELSINKI

voimasanoja
PIPLiA.

OHJELMATOIMISTO
KRISTALLI

MUSIC BOX
HELSINKI

tiketti

Kuva: Tampere Chamber

Requiem esitetään Tampereen tuomiokirkossa Kamariorkesteri Tampere Chamberin ja solistien kanssa pitkäperjantaina. Viime pyhäinpäivänä orkesteri esitti Salierin Requiem Händel-kuoron kanssa. Tässä soittavat oboistit Dimas Ruiz Santoa, Karita Boström ja Antti Mustakallio.

Projektikuoro tuo klassikon Tuomiokirkkoon

Tampereen Tuomiokirkkoseurakunnassa on aloitettu uudeen työ laajamuotoisten kirkkomusiikkiteosten esittämiseksi. Ensimmäiset askeleet otetaan lokakuisten koelaulujen merkeissä. Silloin haetaan kokeneita kuorolaulajia projektikuoron, joka alkaa harjoitella W. A. Mozartin *Requiem*ä.

Harjoitukset alkavat loppiaisviikonloppuna. Kuoro harjoittelee sunnuntai-iltapäivisin Tampereen tuomiokirkossa.

– Uuden kuorolaisen, esimerkiksi opiskelijan on helppo tulla mukaan, koska kuoroon ei tarvitse sitoutua loppuelämäksi, vinkkaa projektikuoroa luotsaava kantto-

ri **Riikka Viljakainen**.

Kuorolaisille ja kuulijoille hän toivoo elämystä, jolle haluaisi uusinnan. Nyt esitettävä teos valikoitui monesta syystä.

– Mozartin Requiem on länsimaisen taidemusiikin kulmakiviä, joka koskettaa monia kirkkoon kuulumattomiakin, Viljakainen perustelee.

Projektikuoro hakee laulajia erityisesti tenoriin ja bassoon. Oman koelaulujan voi varata osoitteessa tampereenseurakunnat.fi/projektikuoro.

– Kuorolaulajalle luvassa on ainutlaatuisen tilaisuus päästä mukaan kirkkomusiikin ammattilaisten ohjaukseen ilmaiseksi, vetäjä houkuttelee.

Osa pääsiäisohjelmaa

Requiem esitetään Tampereen tuomiokirkossa Kamariorkesteri Tampere Chamberin ja solistien kanssa pitkäperjantaina. Usein sielunmessumusiikkia esitetään pyhäinpäivän tienoilla.

– Olemme ottaneet huomioon yhteistyötahot, kuten kaupungin muut kuorot ja niiden konserttiaikataulut, toteaa Viljakainen.

Hanketta ovat toteuttamassa Viljakaisen lähikollegatkin.

– Taiteellinen vastuu on minulla, mutta koko Tuomiokirkkoseurakunnan kanttoriimi on jollakin tavalla mukana, Viljakainen kertoo.

Aiemmin myös Arioso-kuoroa johtanut Viljakainen on viime vuodet keskittynyt lähinnä urkurin tehtäviin. Uuteen avaukseen häntä innoitti opiskelu.

– Aloitin kuoron- sekä orkesterinjohton opinnot Tampereen ammattikorkeakoulussa tänä syksynä. Tuomiokirkkoseurakunnassa työnkuvani painottuu nyt musiikinjohtajuuteen, Viljakainen kertoo.

Elisa af Hällström

Projektikuoro harjoittelee Tuomiokirkossa sunnuntaisin 7.1. alkaen kello 14–16.30. Konsertti Tampere Chamberin kanssa on 29.3.2024.

Konsertteja 4.10.–1.11.2023

Lounasmusiikkia

ke 4.10. klo 12–12.30 Aleksanterin kirkko
Katja Mäkiö, mezzosopraano
Riikka Viljakainen, urut

Ristorock on the Road

pe 6.10. klo 19 Nekalan seurakuntatalo
Juhani Tikkanen

Muinaisen ja modernin

Ukrainan musiikkia
su 15.10. klo 17 Tuomiokirkko
Chorea Kozacky -orkesteri
Renessanssi- ja romantiikanajan musiikkia sekä sankarilauluja historiallisilla soittimilla, ukrainalaisilla ja eurooppalaisilla jousisoittimilla
Liput 20–150 €, alle 13 v. ilmaiseksi, tiketti.fi. Tuotto evakuointiautojen ja ambulanssien hankintaan Ukrainaan

Musiikkia Taivaan Täydeltä

pe 20.10. klo 17.30 Hervannan kirkko
Pekka Simojoki
Vapaa pääsy, kahvit

Lekkerbergin laulavan kylän konsertti

la 21.10. klo 14 Pispalan kirkko
Lisää sivulla B 3

Katedraali.org-konserteissa soittavat urkutaiteilijat Suomesta ja ulkomailta. Laurent Jochum on Pariisin Bellevillen Saint-Jean-Baptiste-kirkon urkuri ja konserttiurkuri. Tuomiokirkossa torstaina 5.10. kello 19 hän esittää Bachin, Mendelssohnin, Franckin ja Escaichin teoksia. Vapaa pääsy, ohjelma 10 €

Gospelia á la Arunaja ja Etni Khan

to 26.10. klo 18 Kalevan kirkko
Bändi: Mikko Tuomi, kitara; Tony Lehto, basso ja Antti-Pekka Rissanen, rummu
Vapaa pääsy, ohjelma 10 €

Rokkipappi Tarvon muistolaulajaiset

pe 27.10. klo 19 Lielahten kirkko
Lisää sivulla B 3

Virsilaulu-ilta

pe 27.10. klo 19 Pispalan kirkko
Yhdessä laulettavien virsien lisäksi Harjun Chorus -kuoro laulaa virsiä kanttori Elina Peuran johtamana.

Jaakko Löytty & Tuulivoima

la 28.10. klo 20 Aleksanterin kirkko
Lisää sivuilla B 1 ja B 7

Lounasmusiikkia

ke 1.11. klo 12–12.30 Aleksanterin kirkko
Aarioita ja armolauluja
Heta Sammalisto, sopraano
Esa Toivola, urut

Pikku Kakkosesta tuttu Vera Degerholm juontaa yhteislaulullisen Iloinen Lasten Virsikonsertin lauantaina 28.10. kello 12 Pispalan kirkossa. Laulattajina ovat Harjun Lapsikuoro ja Eteläisen seurakunnan lapsikuoro.

Jari Kekäle ja Tommi Kalenius ovat saaneet liikkeelle suuritoisen kokonaisuuden, joka yhdistää taidetta, teologiaa, rukousta, terapiaa ja yhteisöllisyyttä.

Kuva: Ville Huuri

Psalmeista avautuu ihmisen kokoinen ikkuna

Suomen Pipliaseuran ja Ohjelmatoimisto Kristallin Elämänpuu-kokonaisuus tuo Tampereen tuomiokirkkoon konsertin, jossa kuullaan musiikillisia tulkintoja psalmien teemoista.

Sen esiintyjiin kuuluvan **Tommi Kaleniuksen** mielestä psalmit avaavat ihmisen kokoisen ikkunan Raamatun teksteihin.

– Psalmit edustavat minulle Raamatun tekstien inhimillistä puolta. Ne tarjoavat samastumispintaa ja näyttävät, että kristillisessä elämässä tunteet ovat sallittuja.

Elämänpuu-tuotannon historia ulottuu 17 vuoden taakse, kun Kalenius ja Jari Kekäle lähtivät ensimmäistä kertaa tekemään psalmeista omia lauluja. Tuolloin Kalenius oli vasta tulossa alalle. Mukaan lähti kuitenkin monia eturivin taiteilijoita, muun muassa Maria Ylipää.

– Olen kuullut, miten jotkut laulut ovat jääneet elämään, esimerkiksi *Minä itkisin, Herra on minun paimeneni* ja *Autuuteni alku ja loppu*. Viime vuonna olimme Jarin kanssa lounaalla, ja tuumimme, että nyt olisi hyvä kohta jatkaa. Samana iltana sain kahdeksan laulutekstiä, ja seuraavana päivänä sävelsin ne kaikki.

Lauluja syntyi lopulta nelisenkymmentä. Kun tekijät saivat tietää Suomen Pipliaseuran meneillään olevasta Vanhan testamentin käännöshankkeesta, he innostuivat yhteistyön mahdollisuudesta.

Kiertueella kuullaan 12 rukouksen-omaista laulua, joiden väleissä näyttelijä Mikko Lammi lukee psalmien suomenoksia. Elämänpuu tuotetaan myös äänikirjaksi, albumiksi ja nuottikirjaksi.

Kaleniuksen mukaan monet asiat vaikuttivat mukaan päätyneiden psalmien valintaan.

– Keskiössä ovat lohdulliset laulut, jossa kuuluu ihmisten särkyneisyys ja haavoittuvuus. Toinen taso on rukous: lauluja joita voi kuunnella hartaudella, ja kolmas armollisuus: että niistä jäisi rauhoittunut tunnelma kuulijalle, matkaseuralainen.

Paljon myös muille artisteille musiikkia tehnyt Kalenius halusi sävellyksiin klassisia elementtejä pop-musiikin vastapainoksi.

– Nämä laulut saavat kasvaa ja rakentua, kutsua lepäämään.

Islannissa asuva tuottaja Matti Kallio toi tiimiin mukaan esimerkiksi Liam Flanaganin elementit, ja kokonaisuudessa kuullaan niin kielisoittimia ja kanteletta kuin synteettistä musiikkia, pianoa ja huiluakin. Kyseessä on tässäkin mielessä suurtuotanto.

Kalenius huomauttaa, että psalmit ovat alun perinkin taiteilijoiden tekstejä.

– Minua kiehtoo liittyminen samankal-

taisen laululyriikan jatkumoon.

Kiertueelta hän sanoo odottavansa kokonaisuutta, jossa yhteisönä oleminen saa olla läsnä.

– En ajattele näitä esityksinä, vaan tilana, johon astua. Ilta voi olla hyppy tilaan, jossa voi hengittää itsensä ja yhteisön kanssa.

Kiertue merkitsee Kaleniukselle paljon.

– Matti Kallio sanoi, että tämä on yksi hänen uransa merkittävimmistä teoksista. Samalta tuntuu minustakin.

Esitys on luvassa myös ensi kevään Kirkon juhille Tampereella. ♦

Asta Kettunen

Elämänpuu Tuomiokirkossa 7.10. kello 19. Tommi Kaleniuksen kanssa esiintymässä muun muassa Matti Kallio (piano, haitari), Tanja Torvikoski (laulu) sekä Teri Mantere (kitara, laulu).

Lokakuun ekovinkki:

Ympäristömerkit oppaana vastuullisiin valintoihin

World Ecolabel Day – luotettavien ympäristömerkkien juhlapäivä on torstaina 12. lokakuuta.

EU Ecolabel – EU-ympäristömerkki on osa Euroopan yhteisön kestävän kehityksen politiikkaa, jolla pyritään vähentämään kulutuksen ja tuotannon kielteisiä vaikutuksia ympäristöön, terveyteen, ilmastoon ja luonnonvaroihin.

Kuluttajalle EU-ympäristömerkki on helppo tapa tehdä vastuullisempia valintoja. Yritykselle merkki on sekä kehityksen tuki että keino tehdä vastuullisuustyötä.

Suomen tunnetuin ympäristömerkki on Joutsenmerkki. Suomen markkinoilla on yli 10 000 Joutsenmerkki-tuotetta ja -palvelua. ♦

Kirsi Airikka

Lisää: siltalehti.fi/ekovinkki

Kuva: Ympäristömerkitä Suomi Oy